FÂTİHA
TEFSÎRİ

Mahmud Ustaosmanoğlu
(Kuddise Sirruhû)

MÜCEDDİD
MAHMUD EFENDİ
VAKFI

Fatiha Tefsiri

eş-Şeyh Mahmud
en-Nakşibendî el-Müceddidî
el-Hâlidî el-Ûfî
Mahmûd USTAOSMANOĞLU
(Kuddise Sirruhû)

3. Baskı
İSTANBUL 2016

ahıska

Çiftlik Mh. Edebali Cd. No: 16
Çavuşbaşı / Beykoz / İstanbul
Tel.: 444 37 51 / 0850 678 00 05 **Faks:** 0216 479 20 12
Whatsapp Sipariş Hattı: 0530 360 3095
www.ahiskayayinevi.com / info@ahiskayayinevi.com

Yayına Hazırlayan
Ahıska Neşir Heyeti

Genel Yayın Yönetmeni
Ersoy ERYAN

Mizanpaj
Cem KAYA

Tashih ve Kontrol
Furkan KANDEMİR

Baskı - Cilt:
KARİST BASKI ÇÖZÜMLERİ
www.karistps.com

© Bu eserin bütün hakları Ahıska Yayınevine aittir. Tamamı yahut bir bölümü izin alınmadan, fotokopi dahil, optik, elektronik veya mekanik herhangi bir yolla çoğaltılamaz, basılamaz, yayımlanamaz.

ÖNSÖZ

Bütün hamdler **"Biz sana tekrarlanan yedi âyet** (Fatiha Suresin)**i, bir de büyük bir Kur'ân verdik"** buyuran Allâh-u Teâlâ'ya mahsustur.

Sonsuz salât-u selamlar ***"Kitab'ın Fâtiha'sı, ölüm hariç her derde devadır"*** buyuran Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'in ve Fâtiha-i Şerîfe'yi kıraate devam eden Ehl-i Beyt'in ve Ashâbının üzerine olsun.

Beş vakit namazda okuduğumuz Fatiha-i Şerife'nin faziletleri ve derin manalarını anlatan bu risâle, Mahmud Efendi Hazretleri*(Kuddise Sirruhu)*'nun eşsiz eseri Rûhu'l-Furkân Tefsirinden istifade edilerek hazırlanmıştır.

İfade ettiği manalar ile şifa kaynağı olan bu sure-i celilenin, siz değerli okurlarımızın maddi-manevi hastalıklarına şifa olmasını temenni ediyor, dualarınızı bekliyoruz.

Ahıska Yayınevi Neşir Heyeti

FÂTİHA SÛRE-İ CELÎLESİ

Mekkî (Mekke-i Mükerreme döneminde inmiş)dir. Besmele-i şerîfe ile birlikte 7 âyet-i kerîmedir.

1- **"Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın ismiyle!**

2- **Bütün hamdler** (övgüler) **tüm âlemlerin Rabbi** (yaratıcısı ve yöneticisi) **olan Allâh'a mahsustur.**

3- (Dünyâda mümin-kâfir ayırmaksızın her bir kuluna son derece acıyan ve gerçek manada sadece Kendisi nimet vermekte olan) **Rahmân'a;** (âhirette yalnız iman edenleri son derecede esirgeyecek olan hakiki nimet sahibi) **Rahîm'e!**

4- **Dîn gününün Mâliki** (ceza gününün yegâne sahibi)**ne!**

5- (O yüce Allâh'a itaat eden kullar:) **"**(Ey Rabbimiz!) **Ancak Sana ibadet** (ve kulluk) **ederiz ve yalnız Sen'den yardım dileriz!"** (derler.)

6- **"Bizi o dosdoğru yola hidâyet et!**

7- **Kendilerine** (ikrâm ve) **in'âm etmiş bulunduğun o** (peygamberlerin, sıddîkların, şehitlerin ve salih) **kimselerin yoluna!** (Senin tarafından) **kendilerine gazap edilen** (Yahudi)**lerin** (yoluna) **değil,** (doğru yoldan sapıtarak) **dalâlete düşen** (Hristiyan tâife)**lerin**(in izine) **de değil!"**

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين الرحمن الرحيم
مالك يوم الدين إياك نعبد وإياك
نستعين اهدنا الصراط المستقيم
صراط الذين أنعمت عليهم
غير المغضوب عليهم ولا الضالين

بسم الله الرحمن الرحيم

سُورَةُ الْفَاتِحَةِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ سَبْعُ اٰيَاتٍ

FÂTİHA SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur (inmiştir). **Yedi ayettir.**

Sûre ve âyetlerin inişlerinin Mekke veya Medine'ye nisbet edilmesi hakkında Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sirruhu)* Hazretleri, Kur'ân-ı Kerîm'inin kenarına, "fâide" (buna dikkat edilsin, büyük fayda vardır) olarak şunu yazmıştır: Hicret'ten önce inenler, Mekke'nin dışında da inmiş olsalar **"Mekkî"** (Mekke'de inmiş) ismini alırlar. Hicretten sonra inenler ise, Medîne'nin dışında da inseler **"Medenî"**(Medîne'de inmiş) ismine sahip olurlar. *(Ayrıca bak. Zerkeşî, el-Burhân: 1/187)*

Fâtiha-i Şerîfe'nin, Medîne'de nazil olduğu (indiği) de söylenmiştir. Esah (en doğru) olan, hem Mekkî, hem Medenî oluşudur. Namaz farz edildiğinde Mekke'de nazil olmuş, sonra kıble Kâbe'ye döndürüldüğünde, Medîne'de tekrar indirilmiştir.

Hatta bir rivayete göre Fâtiha-i Şerîfe Mekke-i Mükerreme'de inen ilk sûredir. Nitekim, Ebû Meysere Amr İbn-i Şurahbîl *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edilmiştir

ki; Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, Hatîce *(Radıyallahu Anha)* Validemize:

اِنِّى اِذَا خَلَوْتُ وَحْدِى سَمِعْتُ نِدَآءً وَقَدْ خَشِيتُ وَاللّٰهِ اَنْ يَكُونَ لِهٰذَا اَمْرٌ

"Ben yalnız kaldığım zaman bir ses duyuyorum. Vallahi bunun** (tehlikeli) **bir iş olmasından muhakkak korkuyorum" buyurdu. Bunun üzeri Hazreti Hatîce *(Radıyallahu Anha)*: ***"Allah'a sığınırım, Allah sana kötü bir şey yapmaz. Allah'a yemin ederim ki, şüphesiz sen elbette emanete riâyet ediyorsun, rahimi vaslediyor** (akrabayı ziyaret ediyor)**sun ve doğru konuşuyorsun."*** dedi.

Sonra, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* yokken, Ebû Bekri's-Sıddîk *(Radıyallahu anh)*, Hatice *(Radıyallahu anha)* Validemizin yanına geldi. Hatîce Validemiz, Rasûlüllah'ın bu haberini ona anlattı ve: ***"Muhammed** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)**'i al, Varaka'ya götür."*** dedi. Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gelince, Ebû Bekri's-Sıddîk *(Radıyallahu Anh)* O'nun elinden tutarak: ***"Haydi Varaka'ya gidelim."*** dedi. Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: ***"Bunu sana kim dedi?"*** buyurdu. O da: ***"Hatîce bana bazı şeyler anlattı."*** dedi. Böylece ikisi birlikte Varaka'ya giderek durumu anlattılar. Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*:

اِنِّى اِذَا خَلَوْتُ وَحْدِى سَمِعْتُ نِدَآءً خَلْفِى يَا مُحَمَّدُ يَا مُحَمَّدُ فَاَنْطَلِقُ هَارِبًا فِى الْاَرْضِ

"Ben yalnız kalınca arkamdan Yâ Muhammed! Yâ Muhammed! diye bir ses duyuyorum ve yeryüzünde** (sağa sola) **kaçıyorum." buyurdu. Bunun üzerine Varaka:

"Öyle yapma. Bu ses sana gelince söylenileni iyice duyman için yerinde dur. Sonra gel bana haber ver." dedi.

Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bir daha yalnız kaldığında o ses yine kendisine gelerek: ***"Ya Muhammed!*** بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ***de."*** dedi. وَلَا الضَّالِّينَ e kadar okuduktan sonra, ***"***لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللهُ ***de."*** dedi. Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hemen Varaka'ya gelerek bu hadiseyi anlattı. Bunu duyan Varaka ona:

اَبْشِرْ ثُمَّ اَبْشِرْ فَاَنَا اَشْهَدُ اَنَّكَ الَّذِى بَشَّرَ بِهِ ابْنُ مَرْيَمَ وَ اَنَّكَ عَلٰى مِثْلِ نَامُوسِ مُوسٰى وَ اَنَّكَ نَبِىٌّ مُرْسَلٌ

"Sana tekrar tekrar müjde olsun! Zira ben şahitlik ederim ki, şüphesiz sen Meryem oğlu (İsa)'nın müjdelediği kişisin ve şüphesiz sen Mûsa'nın namusu üzeresin** (ona gelen Cibrîl-i Emîn sana da gelmiştir). **Muhakkak sen gönderilmiş bir peygambersin." dedi. *(Beyhakî, Delâili'n-Nübüvve: 2/158)*

Diğer bir rivayette de, Fâtiha-i Şerîfe, Kur'ân'dan en son inen sûredir. Nitekim Abdullah İbn-i Câbir ***(Radıyallahu Anh)***'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasûlüllah ***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*** bana:

اَلَا اُخْبِرُكَ يَا عَبْدَ اللهِ بْنَ جَابِرٍ بِاَخِيرِ سُورَةٍ فِى الْقُرْاٰنِ

"Ey Abdullah İbn-i Câbir! Ben, sana Kur'ân'-dan en son (inen) sûreyi haber vereyim mi?" buyurdu. Ben: *"Tabî buyur ya Rasûlallah!"* dedim. Bunun üzerine:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

"(Kur'ân'dan en son inen sûre) ***Elhamdü lillâhi Rabbilâlemin*** *(sûresidir)"* buyurdu. *(Müsned-i Ahmed No: 17608, 6/187, 76)*

Diğer bir rivayette de Peygamberimiz ***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***:

فِيهَا شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ

"Onda** (Fâtiha Sûresinde) **her derdin devası vardır." buyurdu. *(Beyhakî, Şu'abu'l-Îman: 2164)*

Demek oluyor ki, Fâtiha-i Şerîfe Mekke'de Kur'ân-ı Kerîm'in başında, Medine'de de Kur'ân-ı Kerîm'in sonunda inen, çok mübarek bir sûredir.

Şeyhzâde ve Âlûsî tefsirlerinde zikredildiğine göre, cumhurun ittifakı (ulemâ cemaatinin ekserisinin birlik üzere kararı)yla Fâtiha-i Şerîfe yedi ayettir. Ancak cumhurun bir kısmı صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ cümlesini müstakil (başlıbaşına) bir ayet saymayıp Besmele'yi birinci ayet saymışlardır. İmam-ı Şafiî ***(Rahimehullah)*** bu görüştedir. Biz de elimizdeki Kur'ân hattına (yazılışına) uyarak Besmele-i Şerîfe'yi birinci ayet اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ cümlesi-

ni ikinci ayet kabul ettik. صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ cümlesini müstakil bir ayet saymadık. Lâkin, cumhur ulemâdan bir kısmı, bunun aksi olan görüşe zâhib olmuşlar (gitmişler) dir. Şöyle ki: Onlar Besmeleyi birinci ayet kabul etmeyip صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ cümlesini müstakil bir ayet kabul ederek, Fâtiha Sûresi'nin yedi ayet olduğunu söylemişlerdir. Nitekim, Hanefî ashabımız (büyüklerimiz *Rahimehumullah*) da bu görüş üzeredirler.

Tefsirlerde zikredildiğine göre, Fâtiha-i Şerîfe'ye bir çok isimler verilmiştir. Bunların bir kısmını yeri gelmişken burada zikredelim:

Fâtiha-i Şerîfe'ye **"Ümmü'l-Kur'ân"** ismi verilir. Zira, Ubâde İbni Sâmit *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayete göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رضي الله عنه): قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِأُمِّ الْقُرْاٰنِ

"Ümmü'l-Kur'ân'ı** (Kur'ân'ın anası, aslı mesabesinde olan Fâtiha'yı)* ***okumayanın namazı yoktur." buyurdu. *(Müslim, Salât No: 394, 1/295)*

Ayrıca, Fâtiha-i Şerîfe, Kur'ân-ı Ke-rîm'deki bütün manalara şâmil olduğu (bütün manaları içine aldığı) için bu ismi almıştır. Bu yüzden ona: **"el-Vâfiye"** ve **"el-Kâfiye"** (tam manasıyla bol ve yeterli) isimleri de verilmiştir.

Fâtiha-i Şerîfe,**"Sûre-i Kenz"** (Hazine Sûresi) diye de isimlendirilmiştir. Zira Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)*'dan

nakledilen bir hadis-i şerîfte Peygamberimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur:

عَنْ عَلِيٍّ (رضي الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): فَاتِحَةُ الْكِتَابِ أُنْزِلَتْ مِنْ كَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ

"Fâtihat'ül-Kitâb *(Kur'ân-ı Kerîm'in başı olan Fâtiha Sûresi)* ***Arş'ın altındaki bir hazineden indirilmiştir."*** *(El-Muttekî, el-Hindî, Kenzü'l-Ummâl:1/557 No:2501)*

Fâtiha-i Şerîfe'ye **"Sûretü'ş-Şifa"** (Şifa Sûresi) ve **"Şâfiye"** (şifa verici) ismi de verilmiştir. Nitekim, Ebû Saîdi'l-Hudrî *(Radıyallahu Anh)*'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bizi otuz atlıdan müteşekkil (meydana gelen) bir müfreze (küçük askerî birlik) olarak gönderdi. Araplardan bir kavmin yanına konduk ve bizi misafir etmelerini istedik. Onlar misafir etmeyi kabul etmediler. Sonra onların efendileri (reisleri) ısırıldı, yani onu akrep soktu. Hemen bize gelerek: **"İçinizde akrep sokmasını okuyup iyi edecek bir kimse var mı?"** dediler. Ben de: **"Evet ben varım, ancak otuz koyun almadan bu işi yapmam"** dedim. Onlar da: **"Biz, size otuz koyun veririz."** dediler. Ben de ona yedi kere Fâtiha okudum, hemen iyileşti. Koyunları aldık fakat içimize bir şüphe geldi, onun için koyunlara hiç dokunmadan Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'e geldik ve hadiseyi aynen kendisine anlattık. Bunun üzerine:

عَنْ اَبِی سَعِیدِ الْخُدْرِیِّ (رضي الله عنه): قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): اَوَمَا عَلِمْتَ اَنَّهَا رُقْیَةٌ اِقْتَسِمُوهَا وَاضْرِبُوا لِی مَعَکُمْ سَهْمًا

"Sen, onun** (Fâtiha'nın) **bu kadar etkili bir dua olduğunu nasıl bilebildin? O koyunları bölüşün, sizinle beraber bana da bir hisse ayırın." buyurdu. *(İbn-i Mâce, Ticaret No: 2156, 2/729, Buharî, İcâre No:2156, 2/796 Fezailül-Kur'ân: No: 4721, 4/1914, Müslim, Selâm No: 2201, 4/1727)*

Böylece, Rasûlüllah ***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*** alınan koyunların helâl olduğunu anlatmak için onlara bir latîfe yapmış oldu.

Ebû Süleyman ***(Radıyallahu Anh)***'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Rasûlüllah ***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***'in ashabı bir muharebelerinde saralı bir adama rastladılar. İçlerinden biri onun kulağına Fâtiha-i Şerîfe okur okumaz adam hemen iyileşti. Bunun üzerine Rasûlüllah ***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***:

فَاتِحَةُ الْكِتَابِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ ***"Fâtiha her derde devadır."*** buyurdu. *(Darimî, Fezâil'l-Kur'ân No: 3247, 2/902)*

Harice İbn-i Salt et-Temîmî ***(Radıyallahu Anh)*** amcasının şöyle anlattığını rivayet etti: Bir kere Rasûlüllah ***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***'e uğradım. Yanından ayrıldıktan sonra bir kavme rastladım. Aralarında zincirle bağlı zırdeli bir adam vardı. Onun yakınları bana: "Yanında, şu deliyi tedavi edecek bir ilacın var mı? Zira sizin sahibiniz (peygamberiniz) muhakkak bir hayır getirmiştir." dediler. Ben de o hastaya üç gün Fâtiha okudum, sabah akşam

olmak üzere her gün iki kere okuyordum, (okurken biriken) tükürüğümü yutmayıp topluyor üfleyerek ona saçıyordum. Hasta iyileşince bana yüz koyun verdiler, ben de hemen Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'e dönerek bu meseleyi anlattım. Bunun üzerine Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*:

كُلْ فَلَعَمْرِى لَمَنْ اَكَلَ بِرُقْيَةٍ بَاطِلٍ لَقَدْ اَكَلْتَ بِرُقْيَةٍ حَقٍّ

"*(Aldığın koyunları)* ***Ye! Yemin ederim ki, yanlış şeyler okuyup karşılığında aldıklarını yiyenler var. Sen ise, doğru okuyup yedin.***" buyurdu. *(Ebû Davûd, Buyû': 38,3/266, No: 3420, Tıb: 39, Ahmed İbn-i Hanbel: 8/194 No: 21894)*

عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): فِى فَاتِحَةِ الْكِتَابِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ

Abdü'l-Melik İbn-i Umeyr *(Radıyallahu Anh)*dan rivayete göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: ***"Fâtihatü'l-Kitapta, her derde şifa vardır."*** buyurmuştur. *(Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân: 12 No: 3247, 2/902)*

Her namazda tekrar edildiğinden **"Sûretü'l-Mesânî"** (tekrarlanan sûre) ve **"Sûretü's-Salât"** (namaz sûresi) diye de isimlendirilmiştir.

عَنْ اَبِى سَعِيدِ بْنِ الْمُعَلّٰى (رضي الله عنه) قَالَ: كُنْتُ اُصَلِّى فَدَعَانِى النَّبِىُّ (ﷺ) فَلَمْ اُجِبْهُ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ اِنِّى كُنْتُ اُصَلِّى قَالَ: اَلَمْ يَقُلِ اللهُ اِسْتَجِيبُوا لِلّٰهِ وَ لِلرَّسُولِ اِذَا دَعَاكُمْ ثُمَّ قَالَ: اَلَا اُعَلِّمُكَ

أَعْظَمَ سُورَةٍ فِى الْقُرْاٰنِ قَبْلَ اَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ , فَاَخَذَ بِيَدَيَّ فَلَمَّا اَرَدْنَا اَنْ نَخْرُجَ قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللهِ اِنَّكَ قُلْتَ اَلَا اُعَلِّمُكَ اَعْظَمَ سُورَةٍ فِى الْقُرْاٰنِ قَالَ: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِى وَالْقُرْاٰنُ الْعَظِيمُ الَّذِى اُوتِيتُهُ

Ebû Saîd İbni'l-Muallâ *(Radıyallahu Anh)* Hazretlerinin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Ben bir kere namaz kılıyordum Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* beni çağırdı, namazda olduğum için hemen icabet edemedim (gidemedim namazdan sonra huzuruna vardım ve): "Ya Rasûlallah ben namaz kılıyordum (onun için geciktim)." dedim. Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **Allah-u Teâlâ:** اِسْتَجِيبُوا لِلّٰهِ وَ لِلرَّسُولِ اِذَا دَعَاكُمْ ***"Allah'a icabet edin ve Rasulü sizi çağırdığında ona da icabet edin*** (koşun)*."* ***buyurmadı mı?*** *(Enfal Sûresi:24)* (O halde hemen namazı bozup gelmeliydin demek istedi). ***Sonra: "Dikkat et! Sana mescitten çıkmadan Kur'ân'daki en büyük sûreyi öğreteceğim."*** dedi ve elimden tuttu. Mescitten çıkarken ben: ***Ya Rasûlallah bana; "Dikkat et! Sana Kur'ândaki en büyük sûreyi öğreteceğim, buyurmuştunuz."*** dedim. O zaman: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ***Fâtiha sûresi var ya, işte o, Seb'u'l-Mesânî*** *(namazın her rekâtında tekrar edilen yedi ayet)****tir ve bana verilen büyük Kur'ân*** *(eşsiz bir sûre)* ***dir, buyurdu."*** *(Buharî, Fezailu'l-Kur'ân: No: 4720, 4204, 4370, 4/1913, Tefsir, Sûre: 1,15, Ebû Davud, Salat: 15, Tirmizî: Fezâilü'l Kur'ân: 2875, 5/155, Nesaî, İftitah: 912, 2/476, İbn-i Mace, Edep: 3785, 2/1244, Darimî, Salât: 1463, 1/372)*

Bu sûre hamde şâmil olduğundan (hamdi içine aldığından): **"Sûretü'l-Hamd"** (Hamd Sûresi), Kur'ân'ın esası (temeli) olduğundan: **"Esas"** (temel) diye de adlandırılmıştır. Nitekim İbn-i Abbâs *(Radıyallahu Anhuma)*:

اِذَا اعْتَلَلْتَ اَوِ اشْتَكَيْتَ فَعَلَيْكَ بِالْاَسَاسِ

"Hasta olduğun veya (bir yerinden) **şikayetlendiğin zaman Esas** (Kur'ân'ın temeli olan Fâtiha'y)**a sarıl."** buyurmuştur. *(Tefsîrü'l Kurtubî, 1/130)*

عَنْ اَبِى اُمَامَةَ (رضي الله عنه) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): اَرْبَعٌ اُنْزِلَتْ مِنْ كَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ اُمُّ الْكِتَابِ وَ اٰيَةُ الْكُرْسِيِّ وَ خَوَاتِمُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ وَ الْكَوْثَرُ

Ebû Umâme *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edildi ki; Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Dört şey Arşu'r-Rahman** (Allah-u Teâlâ'nın bütün kâinatı kaplayan tahtın)**ın altındaki hazineden indirilmiştir. Bunlar da Fâtiha-i Şerîfe, Âyetü'l-Kürsî, Sûre-i Bakara'nın sonu;** اٰمَنَ الرَّسُولُ **ve Kevser Sûresi'dir."*** *(Mu'cemu'l Kebir, Tabaranî No: 7920, 8/235)*

عَنْ اَبِى الدَّرْدَاءِ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): فَاتِحَةُ الْقُرْاٰنِ تُجْزِى مَا لَا يُجْزِى شَىْءٌ مِنَ الْقُرْاٰنِ وَلَوْ اَنَّ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ جُعِلَتْ فِى كَفَّةِ الْمِيزَانِ وَجُعِلَ الْقُرْاٰنُ فِى الْكَفَّةِ الْاُخْرٰى فَضُلَتْ فَاتِحَةُ الْكِتَابِ عَلَى الْقُرْاٰنِ سَبْعَ مَرَّاتٍ

Ebû'd-Derdâ *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayete göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Fâtiha, Kur'ân'dan hiç bir şeyin kifâyet edemeyeceği şeylere kâfi gelir** (hiçbir sûrenin göremiyeceği işi görür). **Eğer, Fâtiha terazinin bir gözüne konsa, bütün Kur'ân da öbür göze konsa, elbette ki Fâtiha bütün Kur'ân'a yedi kere üstün gelir."*** *(Deylemî, el-Firdevs: 3/144 No:4386)*

عَنِ الْحَسَنِ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ) : مَنْ قَرَأَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ فَكَأَنَّمَا قَرَأَ التَّوْرٰيةَ وَالْإِنْجِيلَ وَالزَّبُورَ وَالْفُرْقَانَ

Hasen *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edidiğine göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Her kim Fâtiha-i Şerîfe'yi okursa sanki Tevrât'ı, İncîl'i, Zebûr'u ve Kur'ân'ı okumuş gibidir."*** *(Suyûtî, Dürrü'l-Mensûr:1/16)*

İmâm-ı Mücâhid *(Rahimehullah)*'ın şöyle buyurduğu rivayet edildi:

رَنَّ إِبْلِيسُ اَرْبَعًا حِينَ لُعِنَ وَحِينَ أُهْبِطَ إِلَى الْاَرْضِ وَحِينَ بُعِثَ النَّبِيُّ () وَحِينَ أُنْزِلَتْ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

"İblis, dört kere bağırdı (ızdırabından feryad etti): **Lanetlendiğinde, yeryüzüne indirildiğinde, Muhammed** *(Aleyhisselâm)* **gönderildiğinde, Fâtiha-i Şerîfe indirildiğinde."** *(Ebû Nuaym, Hilye: 3/297)*

Atâ *(Rahimehullah)*'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

اِذَا اَرَدْتَ حَاجَةً فَاقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ حَتّٰى تَخْتِمَهَا تُقْضٰى اِنْ شَاءَ اللهُ

"Bir hâcetinin (ihtiyacının) **meydana gelmesini istersen, Fâtiha-i Şerîfe'yi sonuna kadar oku, İnşâallah hâcetin görülür** (istediğin yerine getirilir)**."** *(Suyûtî, Dürrü'l-Mensûr 1/17)*

عَنْ اَبِی قِلَابَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): مَنْ شَهِدَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ حِينَ يُسْتَفْتَحُ كَانَ كَمَنْ شَهِدَ فَتْحًا فِی سَبِيلِ اللهِ وَمَنْ شَهِدَ حَتّٰى تُخْتَمَ كَانَ كَمَنْ شَهِدَ الْغَنَائِمَ حِينَ تُقْسَمُ

Ebû Kılâbe *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayete göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: ***"Her kim** (hatmin başında) **Fâtiha'ya hazır olur** (Fâtiha okunurken bulunur)**sa Allah yolunda bir fethe** (harp kazanmaya) **şahit olmuş gibidir. Ve her kim, Kur'ân-ı Kerîm'in sonuna kadar hazır olur** (hatmin sonuna kadar bulunur)**sa ganimetler taksim edilirken bulunan gibidir"*** buyurdu. *(Suyûtî, Dürrü'l-Mensûr: 1/17, Kenzü'l Ummâl No: 3430, 1/542)*

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنهما) قَالَ: بَيْنَمَا جِبْرِيلُ قَاعِدٌ عِنْدَ النَّبِيِّ (ﷺ) سَمِعَ نَقِيضًا مِنْ فَوْقِهِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ: هٰذَا بَابٌ مِنَ السَّمَاءِ فُتِحَ الْيَوْمَ لَمْ يُفْتَحْ قَطُّ اِلَّا الْيَوْمَ فَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ فَقَالَ: هٰذَا مَلَكٌ قَدْ نَزَلَ اِلَى الْاَرْضِ لَمْ يَنْزِلْ قَطُّ اِلَّا الْيَوْمَ فَسَلَّمَ وَ قَالَ: اَبْشِرْ بِنُورَيْنِ اُوتِيتَهُمَا لَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِیٌّ قَبْلَكَ . فَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَ خَوَاتِيمِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ لَنْ تَقْرَاَ بِحَرْفٍ مِنْهُمَا اِلَّا اُعْطِيتَه

İbn-i Abbâs *(Radıyallahu Anhuma)*'dan rivayet edilmiştir ki; ***bir kere Cibrîl-i Emîn, Rasûlüllah** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)**'in yanında oturuyorken, üstten doğru bir ses duydu, hemen başını kaldırıp: "**(Ey Muhammed!** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem))* ***Bu, gökten bugün açılan bir kapıdır ki, bugünden önce asla açılmamıştı." dedi. Bunun üzerine ondan bir melek indi. Sonra** (Cebrail Aleyhisselâm)**: "Bu, yeryüzüne inen bir melektir ki, bu günden evvel hiç inmemişti." dedi.** (Böylece o melek gelip) **Rasûlüllah** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)**'e selâm verdi ve: "İki nurla müjdelen ki, onlar sana verildi. Senden evvel hiç bir peygambere verilmemişti. Biri Fâtiha-i Şerîfe, öteki de Sûre-i Bakara'nın sonlarıdır. Sen bunlardan okuduğun her harfe karşılık mutlaka içlerindeki** (sevaplara, derece)**lere nail olur** (kavuşur)**sun."*** dedi. *(Müslim, Müsafirîn: 43 No: 806, 1/554, Nesâî, İftitah: 25, No: 911, 2/475)*

عَنْ اَنَسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى مَسِيرٍ لَهُ فَنَزَلَ وَنَزَلَ رَجُلٌ مِنْ اَصْحَابِهِ اِلٰى جَانِبِهِ، قَالَ فَالْتَفَتَ اِلَيْهِ النَّبِىُّ () فَقَالَ: اَلاَ اُخْبِرُكَ بِاَفْضَلِ الْقُرْاٰنِ؟ قَالَ فَتَلٰى عَلَيْهِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)*'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: ***"Rasûlüllah** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ***bir kere seferde konaklamıştı. Ashabı** (adamları)**ndan bir kişi yanına geldi, Rasûlüllah** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ***hemen ona dönerek: "Sana Kur'ân'ın en üstün** (sûresi)**ni haber vereyim mi ?" buyurdu ve sonra Fâtiha'yı okudu."*** *(Hakim, el-Müstedrek: 1/747 No: 2056)*

عَنْ اَنَسٍ (رضي الله عنه) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): إِذَا وَضَعْتَ جَنْبَكَ عَلَى الْفِرَاشِ، وَقَرَأْتَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ وَ قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ فَقَدْ أَمِنْتَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِلاَّ الْمَوْتَ

Enes *(Radıyallâhu Anh)*'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Yanını yatağa koyup da Fâtiha-i Şerîfe'yi ve İhlâs sûresini okuduğun vakit muhakkak ölüm hariç her şeyden emin olursun".*** *(Bezzâr)*

عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ (رضي الله عنه) قَالَ: عَوَّذَنِي رَسُولُ اللهِ (ﷺ) بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ تَفَلاً

Sâib İbn-i Yezid *(Radıyallâhu Anh)*:

"Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ***korunmam için Fâtiha-i Şerîfe'yi hafifçe tükürüğünü saçarak üzerime okudu"*** buyurdu. *(Taberanî, Darakudnî, İbn-i Asâkir)*

عَنِ الْحَسَنِ (رَحِمَهُ اللهُ) قَالَ : أَنْزَلَ اللهُ مِائَةً وَأَرْبَعَةَ كُتُبٍ أَوْدَعَ عُلُومَهَا أَرْبَعَةً مِنْهَا ، اَلتَّوْرَاةَ وَالْاِنْجِيلَ وَالزَّبُورَ وَالْفُرْقَانَ ثُمَّ أَوْدَعَ عُلُومَ التَّوْرَاةِ وَالْاِنْجِيلِ وَالزَّبُورِ الْفُرْقَانَ ثُمَّ أَوْدَعَ عُلُومَ الْقُرْآنِ اَلْمُفَصَّلَ ثُمَّ أَوْدَعَ الْمُفَصَّلَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ ، فَمَنْ عَلِمَ تَفْسِيرَهَا كَانَ كَمَنْ عَلِمَ تَفْسِيرَ جَمِيعِ الْكُتُبِ الْمُنَزَّلَةِ

Hasen-i Basrî *(Rahimehullah)* şöyle buyurmuştur: ***"Allah-u Teâlâ yüz dört kitap indirmiştir. Bu yüz dört kitabın ilimlerini Tevrât, Zebûr, İncîl ve Furkân'a koymuştur. Sonra bu dört kitabın ilimlerini Kur'ân'a, Kur'ân'ın ilimlerini de mufassal surelere, onların da ilimlerini Fâtiha-i Şerîfe'ye koymuştur. Her kim Fâtiha-i Şerîfe'nin tefsirini bilirse bütün indirilen kitapların tefsirini bilen kimse gibi olur."*** *(Beyhakî)*

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ قَالَ: رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أُمُّ الْقُرْآنِ عِوَضٌ عَنْ غَيْرِهَا وَلَيْسَ غَيْرُهَا عِوَضًا عَنْهَا

Ubade İbn-i Samit *(Radıyallâhu Anhu)*'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Fâtiha-i Şerîfe kendisinin dışındaki sûrelerin yerine geçer ama başkası onun yerine geçmez."*** *(Dârakutnî, Hakîm)*

(Fâtiha-i Şerîfe'nin ayetlerinin izahı uzun olup, ayet-ayet verilecek mananın arası çok açıldığından, kardeşlerimiz, bu büyük sûrenin kelime manasını bir arada bulsun diye, önce kısaca kelime manası, sonra da meal ve izahlarıyla beraber tefsir edilmesi uygun görülmüştür).

FATİHA SÛRESİ VE TAMAMININ KELİME MANASI

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ① اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ ② اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ③ مَالِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ④ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ⑤ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ⑥ صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ ⑦

(بِسْمِ اللّٰهِ) **Allah**(-u Teâlâ Hazretleri'n)**'in ismi şerifiyle** (teberrük ederek bereketlenerek okumaya başlarım.) *Öyle Allah-u Teâlâ ki,* (اَلرَّحْمٰنِ) **Râhman sıfatıyla muttasıf** (sıfatlanıcı), yani kullarına acımakta nihayete (sona) varan, hakiki (gerçek) nimet verici. *Yine öyle Allah-u Teâlâ ki,* (اَلرَّحِيْمِ) **Rahîm sıfatıyla muttasıf,** yani ziyâde ve hakiki nimet verici.

(اَلْحَمْدُ) **Hamd,** (tazim yolu üzere güzel vasıflarla medh-ü sena olunmak, övülmek) *kime mahsustur?* (لِلّٰهِ) **Allah** *(Celle Celâluhû)***'ya mahsustur.** *Öyle büyük Allah ki* (رَبِّ الْعَالَمِيْنَ) **Bütün âlemlerin** (varlıkların) **Rabbidir,** yani seyyidi (ulusu) yetiştiricisi, mütesarrifi (idarecisi) dir. *Öyle büyük Allah ki,* (اَلرَّحْمٰنِ) **Rahman sıfatıyla muttasıf** (mahlûkatına acımakta nihayete varan, hakiki nimet vericilikle sıfatlanmış), *yine öyle büyük Allah ki,* (اَلرَّحِيْمِ) **Rahîm sıfatıyla muttasıf** (ziyade hakiki nimet vericilikle sıfatlanmış). *Daha, öyle büyük Allah ki* (مَالِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ) **cezâ** (kıyamet) **gününün maliki** (yegâne sahibi). (اِيَّاكَ) (Ya Rabbi!) **Yalnız Sana** (نَعْبُدُ) **ibadet** (kulluk)

ederiz (وَإِيَّاكَ) **ve ancak Senden** (نَسْتَعِينُ) **yardım isteriz.** (اِهْدِ) **Hidayet et, ulaştır.** *Kimi?* (نَا) **bizi,** *neye?* (اَلصِّرَاطَ) **yola,** *öyle yol ki,* (اَلْمُسْتَقِيمَ) **dosdoğru olucu,** yani dosdoğru yol olan dîn-i mübîn-i İslâm'a bizi kavuştur. *Nedir o doğru yol* (صِرَاطَ الَّذِينَ) **öyle kulların yoludur ki,** (اَنْعَمْتَ) **in'am** (iyilik) **ettin** *kime?* (عَلَيْهِمْ) **onlara,** (غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ) **kendilerine gazab edilenlerin** (yoluna) **değil,** yani kendilerine gazap edilen (kızılan) Yahudilerin yoluna değil, *daha* (وَلَا الضَّالِّينَ) **ve dalâlete düşücü sapık** (Hristiyan)**ların da değil** yani bizi, gazap olunmayan ve dalâlete düşmeyen kullarının yoluna hidayet et (kavuştur). Âmin!

FATİHA SÛRESİ'NİN MEÂL VE İZAHLARIYLA BERABER KELİME MANASI VE TEFSİRİ

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

KELİME MANASI (1)

(بِسْمِ اللهِ) **Allah**(-u Teâlâ Hazretleri'n)**in ismi şerifiyle teberrük ederek** (bereketlenerek okumaya başlarım.) *Öyle Allah-u Teâlâ ki,* (اَلرَّحْمٰنِ) **Rahman sıfatıyla muttasıf** (sıfatlanıcı), yani kullarına acımakta nihayete (sona) varan, hakiki (gerçek) nimet verici. *Yine öyle Allah-u Teâlâ ki,* (اَلرَّحِيمِ) **Rahîm sıfatıyla muttasıf,** yani ziyade ve hakiki nimet verici.

MEÂL-İ ŞERÎFİ (1)

Rahman (çok acıyıcı) **ve Rahîm** (son derece esirgeyici) **olan Allah'ın** *(Celle Celâluhû)* **ismi** (şerîfi)**yle** (teberrük ederek, bereketlenerek) **başlarım.**

ÎZÂHÂT

Sûrelerin başındaki besmelenin ayet olduğunda ittifak (görüş birliği) vardır. Ancak, başında bulunduğu sûrelerden bir ayet olup olmadığı hususunda ihtilâf (görüş ayrılığı) vardır. Şöyle ki; Hanefîlere göre Besmele, müstakil (başlı başına) bir ayet olup sûrelerin arasını ayırmak için bir kere indirilmiş ve her sûrenin başında tekrarlanmıştır. O sûrelerden bir ayet değildir. Şafiîlere göre ise, her sûrenin başındaki Besmele o sûrenin ayetidir ve 114 sûreyle beraber 114 kere inmiştir. Nitekim Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre, Medine, Basra ve Şam kurrası (kıraat âlimleri) ve fukahâsı, (fıkıh âlimleri) Besmele'nin, ne Fâtiha'dan, ne de diğer sûrelerden ayet olmadığına ittifak etmişler (birleşmişler)dir. Neml sûresinin otuzuncu ayet-i kerîmesindeki Besmele müstesna, zira oradaki besmele o sûreden bir ayettir.

Ancak sûrelerin başlarındaki Besmele-i Şerîfe'ler, sûreleri birbirinden ayırsın ve kendileriyle başlanarak teberrük edilsin (bereketlenilsin) diye yazılmıştır. İmam-ı Azâm Efendimiz ve ona uyanların mezhebi budur.

Bundan dolayıdır ki, onlara göre namazda Besmele cehrî (sesli) okunmaz.

Mekke ve Kûfe kurrası ise, Besmele'nin Fâtiha'dan ve her sûreden ayet olduğu görüşü üzeredirler. İmam-ı Şafiî ve ashabı da *(Rahimehumullah)* bu görüş üzeredirler, bunun içindir ki, onlar namazda Besmele'yi cehrî (sesli) okurlar.

Onlar bu hususta şöyle delil getirmişlerdir: Kur'ân-ı Azimü'ş-şân'ın kendisinden olmayan şeylerden tecrit edilmesi (soyulması) emrolunduğu hâlde, Selef-i Salihîn (geçmiş büyükler) mushafta Besmele'yi sabit kıldılar (yazdılar). Böylece, Besmele'nin Kur'ân'dan olduğu anlaşılmıştır.

İbn-i Abbâs *(Radıyallahu Anhuma)*'nın da: **"Besmele'yi terk eden Allah-u Teâlâ'nın kitabından 114 ayeti terk etmiş olur."** buyurduğu rivayet edilmiştir.

Biz, Hanefîler içinse, Ebû Hureyre *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edilen şu hadis-i şerif delil olmaktadır:

عَنْ اَبِی هُرَیْرَةَ (رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِیَّ (صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ) یَقُولُ: قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ ـ اَیِ الْفَاتِحَةَ ـ بَیْنِی وَ بَیْنَ عَبْدِی نِصْفَیْنِ وَلِعَبْدِی مَا سَئَلَ فَاِذَا قَالَ الْعَبْدُ (اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِینَ) قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی حَمِدَنِی عَبْدِی وَ اِذَا قَالَ (اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِیمِ) قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی اَثْنٰی عَلَیَّ عَبْدِی وَ اِذَا قَالَ (مَالِكِ یَوْمِ الدِّینِ) قَالَ مَجَّدَنِی عَبْدِی وَ قَالَ مَرَّةً فَوَّضَ اِلَیَّ عَبْدِی وَ اِذَا قَالَ (اِیَّاكَ نَعْبُدُ وَ اِیَّاكَ نَسْتَعِینُ) قَالَ هٰذَا بَیْنِی وَ بَیْنَ عَبْدِی وَ لِعَبْدِی مَا سَئَلَ فَاِذَا قَالَ (اِهْدِنَا الصِّرَاطَ

الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ لاَ الضَّالِّينَ) قَالَ هٰذَا لِعَبْدِى وَ لِعَبْدِى مَا سَئَلَ

Ebû Hureyre *(Radıyallahu Anh)*'ın "Ben, Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'in şöyle buyurduğunu işittim." dediği rivayet edilmiştir: ***"Allah-u Teâlâ Hazretleri buyurdu ki: Ben namazı** (Fâtiha'yı) **kendimle kulum arasında ikiye böldüm, kulum için istediği vardır. Kul:** «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» **dediği zaman, Allah-u Teâlâ: Kulum bana hamdetti** (beni medhetti) **buyurur. Kul:** «اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ» **dediği zaman,** (Allah-u Teâlâ): **Kulum bana senâ etti** (beni övdü) **buyurur. Kul:** «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ» **dediği zaman** (Allah-u Teâlâ): **Kulum bana ta'zim etti** (beni büyük tuttu), **diğer bir kere de: Kulum işini bana havale etti buyurur. Kul:** «اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ» **dediğinde,** (Allah-u Teâlâ): **Bu, benimle kulum arasındadır, kulum için istediği vardır, buyurur. Kul:** اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ **dediğinde,** (Allah-u Teâlâ Hazretleri): **Bu, kulum içindir ve kulum için istediği vardır." buyurur.** *(Müslim, Salât: 11 No: 395, 1/296, Ebû Davud, Salât: 131 No: 821, 1/276, Nesaî, İftitah: 23 No: 908, 2/473)*

Bu hadis-i şerifte, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'in Fâtiha-i Şerîfe'ye «اَلْحَمْدُ» ile başlaması, Besmele'nin Fâtiha'dan bir ayet olmadığına delildir. Fâtiha'dan olmayınca icmâen (ulemânın söz birliğiyle) diğer sûrelerden de olmaz.

Şafiîlerin zikrettiği deliller ise, bize zarar vermez, zira bize göre Besmele-i Şerîfe, sûrelerin arasını ayırmak için indirilen müstakil (başlı başına) bir ayettir. Fahrü'l-İslâm, Mebsut'ta böyle zikretmiştir. *(Tafsilat için bak. Tefsir-i Nesefî, 1/3, ayrıca Tefsir-i Kurtubî:1/92-95)*

«اَللّٰهْ» **Allah** ism-i şerifi: Cenab-ı Hakk'ın Zatını, sıfatlarını, fiillerini câmi olan (içine alan, hepsini birden ifade eden) **Lafza-i Celâl**'dir. Bütün kemal (yüksek) sıfatlar ondadır. Hak ve batıl ma'bûd (tapınılan şey)lere itlâk edilen (kullanılan) ve cemilenen (çoğulu türetilebilen) **"Tanrı"** kelimesi **"Allah"** lafzının yerini tutamaz. Çünkü Allah lafzı cemilenmez (çoğaltılmaz), zira **"Allah'a mahsus bir isimdir."** *(Celle Celâluhû)* birdir, tesniyesi, cemisi (hiç bir türlü çoğulu) yoktur.

Burada yeri gelmişken, Besmele-i Şerîfe hakkında geçen bazı hadis-i şerifleri ve büyüklerin sözlerini beyana çalışalım :

عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): كَانَ جِبْرِيلُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) اِذَا جَائَنِى بِالْوَحْيِ اَوَّلُ مَا يُلْقِى عَلَىَّ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)*'dan rivayet edilmiştir ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Cibril-i Emîn bana vahiy getirdiği zaman ilk olarak*** «بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ» ***derdi."*** *(Dârâkutnî:1/305 No:13)*

İbn-i Abbâs'ın *(Radıyallahu Anhuma)* şöyle dediği rivayet edilmiştir :

كَانَ الْمُسْلِمُونَ لاَ يَعْلَمُونَ انْقِضاءَ السُّورَةِ حَتّٰى تَنْزِلَ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ . فَإِذاَ نَزَلَتْ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ عَلِمُوا اَنَّ السُّورَةَ قَدِ انْقَضَتْ

***"Müslümanlar** (Asr-ı Saadet'te bulunan Sahabe-i Kiram) **besmele inmeden bir sûrenin bittiğini bilmezlerdi. Besmele-i Şerîfe indiği zaman** (sûrelerin arasını ayırdığı için) **bir sûrenin bittiğini** (ve diğer sûrenin başladığını) **anlarlardı."** (Hakîm, el-Müstedrek: 1/356 No:846)*

İbn-i Abbâs *(Radıyallahu Anhuma)*'dan rivayet edilmiştir ki, Hazreti Osman *(Radıyallahu Anh)*, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'e Besmele'den sordu. Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de şöyle buyurdular:

هُوَ اسْمٌ مِنْ اَسْمَاءِ اللهِ وَ مَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ اسْمِ اللهِ الْاَكْبَرِ اِلَّا كَمَا بَيْنَ سَوَادِ الْعَيْنِ وَ بَيَاضِهَا مِنَ الْقُرْبِ

***"O** (Besmele), **Allah**(-u Teâlâ'n)**ın isimlerinden bir isimdir. Onunla Allah'ın en büyük ismi** (İsm-i A'zam) **arasında ancak, gözün siyahıyla beyazı arasındaki kadar yakınlık vardır. Yani o kadar yakındırlar."** (Hakîm, el-Müstedrek:1/738 No:2027)*

عَنْ أَبِي تَمِيمَةَ عَنْ رَدِيفِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: عَثَرَ بِالنَّبِيِّ (ﷺ) دَابَّتُهُ، فَقُلْتُ: تَعِسَ الشَّيْطَانُ. فَقَالَ النَّبِيُّ (ﷺ): لَا تَقُلْ تَعِسَ الشَّيْطَانُ. فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَ: تَعِسَ الشَّيْطَانُ تَعَاظَمَ، وَقَالَ: بِقُوَّتِي صَرَعْتُهُ، وَإِذَا قُلْتَ: بِاسْمِ اللهِ، تَصَاغَرَ حَتَّى يَصِيرَ مِثْلَ الذُّبَابِ

Ebû Temîm, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'in radifi (Onunla aynı bineğe binen Üsame ibn-i Mâlik *(Radıyallâhu Anhu)*)dan rivayet ettiğine göre O, şöyle demiştir: ***"Bineği, Rasûlüllah** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) **üzerindeyken tökezledi. Ben "kahrolası şeytan" dedim. Bunun üzerine Rasûlüllah** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)**; "Kahrolası şeytan" deme, çünkü sen "Kahrolası şeytan" dediğinde o kendini büyük görüp "onu** (bineği) **kuvvetimle sarstım der. Ama "Bismillah" dediğin zaman o** (şeytan)**, sinek gibi olana kadar küçülür."*** *(Ahmed İbn-i Hanbel)*

İbn-i Abbâs *(Radıyallahu Anhuma)*'nın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

إِسْمُ اللهِ الْأَعْظَمُ هُوَ اللهُ ***"Allah'ın en büyük ismi "ALLAH" ism-i şerîfidir."*** *(Suyûtî, D. Mensûr: 1/23)*

Câbir İbn-i Abdillah *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edildi ki:

لَمَّا نَزَلَتْ (بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ) هَرَبَ الْغَيْمُ إِلَى الْمَشْرِقِ وَسَكَنَتِ الرِّيحُ وَ هَاجَ الْبَحْرُ وَاَصْغَتِ الْبَهَائِمُ بِاٰذَانِهَا وَ رُجِمَتِ

الشَّيَاطِينُ مِنَ السَّمَاءِ وَحَلَفَ اللهُ بِعِزَّتِهِ وَ جَلَالِهِ اَنْ لَا يُسَمّٰى عَلٰى شَيْءٍ اِلَّا بَارَكَ فِيهِ

"Besmele-i Şerîfe inince bulut şarka** (doğuya) **kaçtı, rüzgâr sakin oldu** (dindi), **deniz dalgalandı, bütün hayvanlar kulak verdiler. Şeytanlara da semadan taşlar yağdı. Ve Allah**(-u Teâlâ), **Besmele-i Şerîfe hangi şey üzerine okunursa muhakkak o şeyde bereket yaratacağına dâir İzzet ve Celâl'ine** (ululuğuna ve büyüklüğüne) **yemin etti." *(Suyûtî, D.Mensûr: 1/26)*

İbn-i Mes'ûd ***(Radıyallahu Anh)***'ın şöyle buyurduğu rivayet edildi:

مَنْ اَرَادَ اَنْ يُنَجِّيَهُ اللهُ مِنَ الزَّبَانِيَةِ التِّسْعَةَ عَشَرَ فَلْيَقْرَاْ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ لِيَجْعَلَ اللهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِنْهَا جُنَّةً مِنْ كُلِّ وَاحِدٍ

"Her kim, Allah-u Teâlâ'nın ondokuz zebaniden kendisini kurtarmasını istiyorsa, Besmele okusun ki, Allah-u Teâlâ onun için Besmele'nin herbir harfinden ondokuz meleğin herbirine karşı bir kalkan yapsın." *(Suyûtî, D.Mensûr: 1/26)*

İbn-i Abbâs ***(Radıyallahu Anhüma)***'nın merfûan (Rasûlüllah ***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***'e isnad ederek) şöyle dediği rivayet edilmiştir:

اِنَّ الْمُعَلِّمَ اِذَا قَالَ لِلصَّبِيِّ قُلْ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ كُتِبَ لِلْمُعَلِّمِ وَ لِلصَّبِيِّ وَلِاَبَوَيْهِ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ

***"Şüphesiz bir muallim** (hoca) **bir sabiye** (küçük çocuğa): **"Besmele oku." dediği zaman, o hocaya da, çocuğa da, onun anne ve babasına da, cehennemden beraat** (kurtuluş) **yazılır."** (Suyûtî, D. Mensûr 1/26)*

Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edilmiştir ki O, (Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'e isnat ederek) şöyle buyurdu:

إِذَا وَقَعْتَ فِي وَرْطَةٍ فَقُلْ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ فَإِنَّ اللهَ يَصْرِفُ بِهَا مَا يَشَاءُ مِنْ أَنْوَاعِ الْبَلَاءِ

***"Bir tehlikeye düştüğünde:** بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ **de! Zira bunun sebebiyle Allah**(-u Teâlâ)**, dilediği çeşit-çeşit belâları geri çevirir."** (Suyûtî, D.Mensûr:1/26, Amelü'l yevmi ve'l leyle No: 336 syf: 163 Kenzu'l Ummal No:3416, 2/118)*

Safvân İbn-i Selim'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

اَلْجِنُّ يَسْتَمْتِعُونَ بِمَتَاعِ الْإِنْسِ وَثِيَابِهِمْ فَمَنْ اَخَذَ مِنْكُمْ ثَوْبًا اَوْ وَضَعَهُ فَلْيَقُلْ بِسْمِ اللهِ فَإِنَّ اسْمَ اللهِ طَابِعٌ

***"Cinler insanların eşya ve elbisesini kullanırlar. Sizden hanginiz bir elbise alır veya koyarsa Besmele çeksin zira Allah'ın ismi mühürdür."** (Suyûtî, D. Mensûr: 1/26)*

Hazreti Âişe *(Radıyallahu Anha)*'nın şöyle buyurduğu rivayet edildi :

لَمَّا نَزَلَتْ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ضَجَّتِ الْجِبَالُ حَتّٰى سَمِعَ اَهْلُ مَكَّةَ دَوِيَّهَا فَقَالُوا سَحَرَ مُحَمَّدٌ اَلْجِبَالَ فَبَعَثَ اللهُ دُخَانًا حَتّٰى اَظَلَّ عَلٰى اَهْلِ مَكَّةَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ) مَنْ قَرَاَ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ مُوقِنًا سَبَّحَتْ مَعَهُ الْجِبَالُ اِلَّا اَنَّهُ لَا يُسْمَعُ ذٰلِكَ مِنْهَا

"Besmele-i Şerîfe inince dağlar inim inim inledi. O kadar ki, Mekke ehli dağların uğultusunu duydular ve: "Muhammed** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) **dağları da büyüledi." dediler. Bundan dolayı Allah** (-u Teâlâ) **bir duman gönderdi, tâ ki, Mekke ehlinin başına çöktü. Bunun üzerine Rasûlüllah** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) **buyurdu ki: "Her kim yakînen** (şüphesiz) **inanarak Besmele-i Şerîfe'yi okursa, dağlar onunla beraber tesbih eder. Ancak dağların bu tesbihi duyulmaz." (Suyûtî, D.Mensûr 1/26)

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): مَنْ قَرَاَ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ كُتِبَ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ اَرْبَعَةُ اٰلَافِ حَسَنَةٍ وَمُحِيَ عَنْهُ اَرْبَعَةُ اٰلَافِ سَيِّئَةٍ وَرُفِعَ لَهُ اَرْبَعَةُ اٰلَافِ دَرَجَةٍ

İbn-i Mes'ûd *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Her kim Besmele-i Şerîfe'yi okursa, onun için her harfine karşılık dört bin sevap yazılır, dört bin günâhı silinir ve kendisi dört bin derece yükseltilir."*** (Suyûtî, D. Mensûr 1/26)

Ömer İbn-i Abdülazîz'den rivayet edildi ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* yerde duran bir kitaba (kâğıda) rastladı, yanındaki delikanlıya مَا فِى هٰذَا ***"Bu kağıtta ne var ?"*** diye sordu. O da: "بِسْمِ اللهِ ***var."*** dedi. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*:

لَعَنَ اللهُ مَنْ فَعَلَ هٰذَا لَا تَضَعُوا اسْمَ اللهِ اِلَّا فِى مَوْضِعِهِ

Bunu yapana Allah lânet etsin! Allah'ın ismini ancak** (yakışân) **yerine koyun." buyurdu. *(Ebû Davud, Merâsil:499, Bab:06 syf: 342)*

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)*'dan merfûan, (Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'e isnad edilerek) şöyle rivayet edilmiştir:

مَنْ رَفَعَ قِرْطَاسًا مِنَ الْاَرْضِ فِيهِ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ اِجْلَالًا لَهُ اَنْ يُدَاسَ كُتِبَ عِنْدَ اللهِ مِنَ الصِّدِّيقِينَ وَ خُفِّفَ عَنْ وَالِدَيْهِ وَاِنْ كَانَا كَافِرَيْنِ

"Her kim, kendisinde besmele bulunan bir kâğıdı çiğnenmesin diye, tâzimen** (hürmetle) **yerden kaldırırsa, Allah'ın indinde sıddıklar** (en doğru kullar)**dan yazılır. Ve anne-babası kâfir de olsalar azapları hafifletilir."
(Suyûtî, D. Mensûr 1/29, Tarih-i Bağdad No: 6691, 12/241)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

KELİME MANASI (2)

(اَلْحَمْدُ) **Hamd**, yani tazim yolu üzere güzel vasıflarla medh-ü senâ olunmak, övülmek *kime mahsustur?* (لِلّٰهِ)

Allah'a *(Celle Celaluhû)* **mahsustur** (özellikle ona aittir), *öyle büyük Allah ki,* (رَبِّ الْعَالَمِينَ) **Bütün âlemlerin** (varlıkların) **Rabbidir.**

MEÂL-İ ŞERÎFİ (2)

Hamd, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'a *(Celle Celâluhû)* **mahsustur.**

ÎZÂHÂT

Ayet-i Celilenin başında bulunan (اَلْ) **"Harf-i tarif"** i (bildirme harfi), ya ahd-i haricî içindir (başında bulunduğu kelimenin fertlerinden daha önce belli olan ve bilinen bir bölüme delâlet etmektedir). Buna göre mânâ; kâmil (en üstün) hamd yani Allah-u Teâlâ'nın kendine yaptığı hamd veya Peygamberlerin hamdi veya kâmil evliyanın hamdi demektir.Yahut da istiğrak ve umûm içindir (başında bulunduğu kelimenin bütün fertlerini içine almaktadır) ki, buna göre mana; bütün hamdler demektir. Yahut cins içindir (başında bulunduğu kelimenin fertlerini kast etmeden genel bir manaya delâlet etmektedir). Buna göre mana; hamdin cinsi ve hakikati (gerçeği) demektir ki, zâhir ehline göre bu mânâ daha uygun ve daha mübalağalıdır. Çünkü hamdin hakikati Allah'a mahsus kılındığına (sadece ona ayrıldığına) göre bütün fertleri buraya zaten girmiş olur.

Hamd: İhtiyarî (istekle) yapılan bir iyiliğe karşı tazim yoluyla, gönül hoşluğuyla, güzel sıfatlarla medh-ü senâ olunmak (övülmek)ten ibarettir.

Daha açık bir ifadeyle (اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ) diyen bir insan, Cenab-ı Hakk'ın büyüklüğüne delâlet eden bütün isim ve sıfatları sayarak O'nu yüceltmiş gibi olur. Ancak kişi (اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ) cümlesini lisanen söylerken, bu cümlenin mânâ-i şerifini de kalbiyle düşünmelidir. Zira insan, ruh ve bedenden yaratılıp bu ikisinin bir araya gelmesiyle tamamlandığı gibi, (اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ) cümle-i şerifesini lisanıyla okurken, kalbiyle de o cümlenin manasını düşünürse, lâfız ile manayı birleştirmiş olacağından o hamd, kâmil ve tam olur.

Bu şekilde yapılan bir ibadet, huzûr-u kalp (kalbin Mevlâ'dan haberdar olması)yla yapılmış olur ki, bütün ibadetlerde aranılan da huzûr-u kalple yapılmasıdır. Nitekim Hazreti Halid-i Bağdâdî Zülcenâhayn *(Kuddise Sirruhu)* Risale-i Halidiyye'sinin vukuf-i kalbî bahsinde: **"Ve eğer zikir ve tâat** (ibadet)**, vukuf-i kalbî** (kalbin Mevlâ'dan haberdar olmasın)**dan halî** (boş) **olursa, o zikir ve tâat ruhsuz beden gibidir ve itibardan hariçtir** (kıymetsizdir)." buyuruyor.

Kezâlik (yine böylece), Mustafa İsmet Garibullah (Büyük Şeyh Efendi) *(Kuddise Sirruhu)* **Risale-i Kudsiyye**'sinin Sıfât-ı İlâhiye ve Esmâ-i Sübhaniye bahsinde şöyle buyurmuştur:

اَكَرْ بِيلْ دِيسَه اَللّٰهْ بِرْ سَالِكْ

مُرَادِى اُولْمَاسَه اَللّٰهُ و مَالِكْ

ثَوَابْ اَصْلَا وِيرِلْمَزْ بَلْكِه هَالِكْ

اِسمْ مَقْصُودْ ذِكِلْدِرْ بَلْكِه مالِكْ

مُرَادْ قِيلْ ذَاتِ حَقِّى كَلْ كِيدَه لِمْ

جَمالِ بِا كَمالَه سَيْرْ اِيدَه لِمْ

Beytin hulâsası (öz manası): **"Bir sâlik** (Allah yolcusu) **Mevlâ Teâlâ'yı kastetmeden bin yıl Allah dese,** yani Allah ismini okurken o ismin sahibi olan Zât-ı Pak-i Süphaniye'yi düşünmeden bin yıl Allah-Allah dese, **vakitleri boşa gider, bir şey kazanamaz. Çünkü asıl maksat isim değil, o ismin sahibi olan Mevlâ'yı hatırlamaktır. Allah ism-i şerifini tekrarlarken, bu ismin medlûlü** (delâlet ettiği şey) **olan Mevlâ Teâlâ'yı kasdet ki, Cemâl-i bâkemâle seyredelim."** Yani kemâl sahibi olan Mevlâ Teâlâ'nın cemâlini müşâhedeye (görür gibi olmaya) doğru manen yürüyelim.

Ancak, burada şunu da ifade edelim ki, Allah dostları bu sözleri milletin ümidini kırmak için değil, bilakis talip (Allah'a ulaşmak isteyen)ler himmetlerini âli (gayelerini yüce) tutsunlar ve ciddi çalışıp, asıl maksut olan **"huzur-i kalple ibadet"**e ulaşsınlar için söylemişlerdir. Demek oluyor ki, bütün ibadetlerden maksat Allah'ı *(Celle Celâluhû)* hatırlamaktır.**"Huzur-i kalp"** de bundan ibarettir.

Nitekim bir ayet-i celîlesinde Cenab-ı Hak, Musa *(Aleyhisselâm)*'a hitapla şöyle buyurmaktadır: «وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرٰى» **"(Bütün ibadetleri içine alan) Namazı, Beni hatırlaman için dosdoğru kıl."** *(Tâha Sûresi: 14)*

Görülüyor ki, Cenab-ı Hak bu ayet-i celilede, bütün ibadetleri içine alan namazın, kendisinin zikredilmesi (hatırlanması) için kılınmasını emrediyor.

Bu makamda İmam-ı Suyûtî, Dürrü'l-Mensûr namındaki muteber tefsirinde şu rivayetleri zikretmiştir.

عَنْ عَبْدِ اللهِ (رضي الله عنه) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): اَلْحَمْدُ رَأْسُ الشُّكْرِ فَمَا شَكَرَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَبْدٌ لاَ يَحْمَدُهُ

Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet olundu ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: **"Hamdetmek** «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» (demek) **şükrün başıdır. Hamdetmeyen bir kul Allah'a** *(Azze ve Celle)* **şükretmiş olmaz.** *(Deylemî, el-Firdevs: 2/248 No: 2607, Abdü'r-Razzak: 1/424 No: 1974)*

عَنْ حَكَمِ بْنِ عُمَيْرٍ(رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): اِذَا قُلْتَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ فَقَدْ شَكَرْتَ اللهَ فَزَادَكَ

Hakem İbn-i Umeyr *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet olundu ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Sen*** «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» ***dediğin zaman şüphesiz Allah'a şükretmiş oldun. O da senin nimetini ziyade edecek*** *(artıracak)****tır."*** *(Suyûtî, D.Mensûr: 1/30)*

İbn-i Abbâs *(Radıyallahu Anhuma)*'dan rivayet olundu ki:

«اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» كَلِمَةُ الشُّكْرِ اِذَا قَالَ الْعَبْدُ «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» قَالَ اللهُ شَكَرَنِى عَبْدِى

"«اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» Şükür kelimesidir, kul «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» dediğinde Allah (-u Teâlâ) kulum bana şükretti buyurur." *(Suyûtî, D. Mensûr: 1/30, Kenzu'l Ummal No: 6453, 3/261)*

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ (رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : اَفْضَلُ الذِّكْرِ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَ اَفْضَلُ الدُّعَاءِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ

Câbir İbn-i Abdillah *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet olundu ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Zikrin en üstünü «لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ», duanın en üstünü de «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» dir."*** *(İbn-i Mâce, Edeb: 55 No: 3800, 2/1249)*

Ebû Abdirrahman El-Cubaî'nin *(Rahimehullah)* şöyle buyurduğu naklolunmuştur:

اَلصَّلَاةُ شُكْرٌ وَ الصِّيَامُ شُكْرٌ وَ كُلُّ خَيْرٍ تَفْعَلُهُ لِلّٰهِ شُكْرٌ وَ اَفْضَلُ الشُّكْرِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ

"Namaz şükürdür, oruç şükürdür, Allah için yaptığın her hayır bir şükürdür. Şükrün en üstünü ise «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» demektir." *(Suyûtî, D. Mensûr. 1/31)*

عَنِ الْحَسَنِ (رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : مَا اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلٰى عَبْدٍ نِعْمَةً فَحَمِدَ اللّٰهَ عَلَيْهَا اِلَّا كَانَ حَمْدُهُ اَعْظَمَ مِنْهَا كَائِنَةً مَا كَانَتْ

(İmam-ı) Hasen *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edilmiştir ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Allah**(-u Teâlâ) **bir kuluna bir nimet verir de o kul, o nimete karşı Allah**(-u Teâlâ'y)**a hamd ederse, muhakkak onun Allah'a hamdetmesi, kendisine verilen o nimetten daha üstündür, o nimet ne olursa olsun."*** *(Musannef Abdü'r-Rezzak: 10/424 No: 19575)*

عَنْ اَنَسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ) : لَوْ اَنَّ الدُّنْيَا كُلَّهَا بِحَذَافِيرِهَا فِى يَدِ رَجُلٍ مِنْ اُمَّتِى ثُمَّ قَالَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ لَكَانَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ اَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edilen diğer bir hadis-i şerifte de Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Eğer bütün dünya kenarı ve köşesiyle ümmetimden bir adamın elinde olsa, sonra o kişi*** «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» ***dese, elbette elhamdülillah*** *(diyerek o kişinin Allah'a hamdetmesi)* ***bütün dünyadan efdâl*** *(daha üstün)* ***dür."*** *(Hakîm-i Tirmizî, Nevadirül-Usul: 215, Deylemî No: 5121, 3/403)*

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): اَلتَّسْبِيحُ نِصْفُ الْمِيزَانِ ، وَالْحَمْدُ يَمْلَؤُهُ ، وَلَآ اِلٰهَ اِلاَّ اللهُ لَيْسَ لَهَا دُونَ اللهِ حِجَابٌ حَتّٰى تَخْلُصَ اِلَيْهِ

Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edildi ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Tesbih*** «سُبْحَانَ اللهِ» ***mizanın yarısıdır.*** «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» ***ise, mizanı***

doldurur. «لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ» ***için de, Allah'a varıncaya kadar hiçbir perde yoktur." Yani hiçbir perde önüne çıkmadan, doğru Mevlâ'ya varır."*** *(Tirmizî, De'avât: 87 No: 3518, 5/536, A. İbn-i Hanbel: 23135, 23220, 9/37)*

عَنِ الْاَسْوَدِ بْنِ سَرِيعٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (ﷺ) : لَيْسَ شَيْءٌ اَحَبَّ اِلَيْهِ الْحَمْدُ مِنَ اللّٰهِ ، وَلِذٰلِكَ اَثْنٰى عَلٰى نَفْسِهٖ فَقَالَ : «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ»

Esved İbn-i Serî' *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayete göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: ***"Övülmeyi Allah****(-u Teâlâ)**'dan daha çok seven hiçbir şey yoktur. Bundan dolayı kendini övmek üzere*** «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» *(bütün hamdler Allah'a mahsustur)* ***buyurdu."*** *(Suyûtî, D. Mensûr: 1/32)*

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (ﷺ): اَلتَّوْحِيدُ ثَمَنُ الْجَنَّةِ وَ «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» ثَمَنُ كُلِّ نِعْمَةٍ، وَ يَتَقَاسَمُونَ الْجَنَّةَ بِاَعْمَالِهِمْ

Enes İbn-i Mâlik *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edildi ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Tevhid*** «لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ» ***cennetin bedeli*** *(ödenecek karşılığıdır).* «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» ***bütün nimetlerin bedelidir. Ve kullar cenneti*** *(cennetteki dereceleri)* ***amellerine göre bölüşecek*** *(paylaşacak)**lardır."*** *(Deylemî, el-Firdevs: 2/74 No:2415)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (ﷺ) : كُلُّ اَمْرٍ ذِى بَالٍ لَا يُبْدَاُ فِيهِ بِالْحَمْدِ اَقْطَعُ

Ebû Hureyre *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edildi ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Allah'ın hamdiyle başlanmayan, her hatırlı ve kıymetli işin sonu kesiktir** (bereketsizdir).**"** *(İbn-i Mâce, Nikâh:19 No: 1894, 1/610, Ebû Dâvud, Edeb:18 No: 48403 2/677)*

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَقَالَ « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » قَالَ الْمَلَكُ « رَبِّ الْعَالَمِينَ » فَإِذَا قَالَ « رَبِّ الْعَالَمِينَ » قَالَ الْمَلَكُ « يَرْحَمُكَ اللهُ »

İbn-i Abbâs *(Radıyallahu Anhuma)*'dan rivayete göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Sizin biriniz aksırdığında** «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» **derse, melek** «رَبِّ الْعَالَمِينَ» **der. O kişi** «رَبِّ الْعَالَمِينَ» **derse, melek** «يَرْحَمُكَ اللهُ» **(Allah** sana rahmet etsin) **der.**"** *(Buhârî, el-Edebü'l-Müfred: No: 946 syf: 249, Tabaranî, Mu'cemu'l Kebîr No: 12284, 11/453)*

Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)*'dan şöyle rivayet edildi:

مَنْ قَالَ عِنْدَ عَطْسَةٍ سَمِعَهَا «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلَى كُلِّ حَالٍ مَا كَانَ» لَمْ يَجِدْ وَجَعَ الضِّرْسِ وَلَا الْأُذُنِ أَبَدًا

***"Her kim, duyduğu** (her) **aksırma anında** «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلَى كُلِّ حَالٍ مَاكَانَ» **derse, ebediyen diş ve kulak ağrısı çekmez.**"** *(Buhârî, el-Edebül-Müfred: No: 952 syf: 250, Hakim, Müstedrek No: 8273, 4/459)*

عَنْ وَاصِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): مَنْ بَادَرَ الْعَاطِسَ بِالْحَمْدِ لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ مِنْ دَاءِ الْبَطْنِ

Vâsile İbn-i Eska'*(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edildi ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Her kim aksırandan evvel hamdederse, ona karın ağrısından hiç bir şey zarar vermez."*** *(Hakîm-i Tirmizî, Nevadiru'l-Usul: 152)*

Musâ İbn-i Talha *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edildi ki, Allah-u Teâlâ Süleyman *(Aleyhisselâm)*a şöyle vahyetti: «إِنْ عَطَسَ عَاطِسٌ مِنْ وَرَاءِ سَبْعَةِ أَبْحُرٍ فَاذْكُرْنِي»" ***"Eğer bir kişi yedi denizin ötesinden aksırsa, beni hatırla*** *(bana hamdet)."* *(Suyûtî, D. Mensûr: 1/32)*

Hazreti Ali *(Kerremallahu Vechehü)*'den rivayet edildi ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* yakınlarından bir müfrezeyi muharebeye gönderirken:

اَللّٰهُمَّ لَكَ عَلَيَّ اِنْ رَدَدْتَهُمْ سَالِمِينَ اَنْ اَشْكُرَكَ حَقَّ شُكْرِكَ

"Ey Allah'ım! Eğer onları sağ salim geri döndürürsen, sana hakkıyla şükretmem üzerime borç olsun." buyurdu. Çok zaman geçmeden sağ salim döndüler. Bunun Üzerine Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى سَابِغِ نِعَمِ اللّٰهِ ***"Allah'ın bol nimetlerine karşı, bütün hamdler Allah'a mahsustur."*** buyurdu. Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* diyor ki: Bunun üzerine ben **Ya Rasulallah! Siz: "Allah onları sağ salim geri döndürürse ona hakkıyla şükredeceğim." buyurmadınız mı?"** dedim. Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*' de: "«اَوَلَمْ اَفْعَلْ» ***Yapmadım mı?"*** buyurdu. Yani «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» diyerek Allah'a hakkıyla şükretmiş oldum ve böylece ahdimi yerine getirdim, demek istediler. *(Suyûtî, D. Mensûr: 1/32-33)*

Muhammed İbn-i Harb *(Rahimehullah)*'dan rivayet edildi ki, Süfyan-ı Sevrî *(Kuddise Sirruhu)* şöyle buyurdu:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ذِكْرٌ وَ شُكْرٌ وَ لَيْسَ شَيْءٌ يَكُونُ ذِكْرًا وَ شُكْرًا غَيْرُهُ

«اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» ***Hem zikirdir, hem şükürdür. Ondan başka hem zikir, hem de şükür olan hiç bir şey yoktur."*** *(Suyûtî, D. Mensûr: 1/33)*

Âyet-i celîlede geçen «رَبْ» kelimesi birinci babdan mastar olup terbiye etmek, yetiştirmek manasındadır. Mevlâ Teâlâ Hazretleri daima yetiştirme sıfatı üzere bulunduğundan, mübalağaten (çokluk için) kendisine mastar ıtlak olunmakla (kullanılmakla) sanki O, yetiştirmenin ta kendisi olmuş demektir.

Veya «رَبٌّ - رَمِنٌ» vezninde sıfat-ı müşebbehe olup aslı «رَبِبٌ» dür, idğam olarak bu hâle gelmiştir. Buna göre geride zikredilen mübalağa yoksa da, sıfat-ı müşebbehe vezninde devam ve sebat vardır.

«رَبْ» **Rab**: Bütün eşyayı, bütün varlıkları adem (yokluk)tan, vücuda (varlığa) çıkarıp, tedrîcen (derece-derece) kemâle erdiren Zât'a denir.

Cenab-ı Hakk'ın rabliğini, yani tedrîcen yetiştiriciliğini izah için, varlıkların en mükerremi ve en şereflisi olan insanı ele alalım

Bu insan bir zaman yoktu. Sonra, büyük Allah'ımız *(Celle Şânuhû)* onu, yokluk âleminden varlık âlemine şöyle çıkardı;

Mevlâ Teâlâ Hazretleri önce su, hava, toprak, ateş (hararet)i icad etti (yarattı) ki; bunlara anâsır-ı erbaa (dört asıl unsur) denilir. Sonra, bu dört şeyden terkip ettiği (birleştirdiği) bir çamurdan, bütün beşerin babası olan Âdem *(Aleyhisselam)*'ın bedenini yarattı.

Nitekim Rabbimiz *(Celle Celaluhû)* bir ayet-i celîle-sinde şöyle buyurmaktadır:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴿٢٦﴾

"Elbette muhakkak Biz *(Azimü'ş-şân)* **insanı,** (beşerin babası olan Âdem *(Aleyhisselam)*'ı), **kuru, kara, kokmuş bir çamurdan** (balçıktan) **yarattık."** *(Hicr Sûresi: 26)*

Bundan sonra, Allah *(Celle Celaluhû)* Âdem *(Aleyhisselam)*'ın bedenine ruh vererek insanlığını tamamlamış oldu.

Rabbimiz *(Celle Şânuhû)* bir ayet-i celîlesinde de şöyle buyuruyor:

ثُمَّ سَوّٰيهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ

"Sonra Allah(-u Teâlâ) **insanı tesviye etti,** (yaradılışını düzgün, azasını noksansız kıldı) **ve ruhundan ona** (şekilsiz bir halde) **üfledi** (ona ruh verdi)." *(Secde Sûresi: 9)*

Cenab-ı Hakk, Âdem *(Aleyhisselam)*'ı bu şekilde yarattıktan sonra, Havva *(Radıyallahu Anha)* validemizi, Âdem *(Aleyhisselâm)*'ın sol kaburga kemiklerinin birisinden yarattı. Bu hususta da Cenab-ı Hakk, şöyle buyurmaktadır :

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا.. ﴿١﴾

"Ey insanlar! O Rabbinizden sakının ki, sizi tek bir nefisten (Âdem *(Aleyhisselâm)* dan) **yarattı. Zevcesini** (eşi Havva *(Radıyallahu Anha)* validemizi) **de, ondan** (Âdem *(Aleyhisselâm)*'ın kaburga kemiklerinin birisinden) **yarattı."** *(Nisâ Sûresi: 1)*

İşte Allah-u Teâlâ'nın Rabliği Âdem babamızla Havva validemiz *(Aleyhimesselâm)* hakkında bu şekilde tahakkuk etmiş (meydana gelmiş)tir. Ondan sonraki beşer (insan) neslinde, Allah-u Teâlâ'nın Rabliğinin meydana gelmesini de şu şekilde izaha çalışalım; İnsanın ve bütün hayvanların gıdası olan ekin, meyve ve sebzeleri Mevlâ Teâlâ'nın güneş, ay, yıldız, rüzgar, bulut ve yağmur gibi sebeplerle ne şekilde terbiye ettiği (yetiştirdiği) herkesin malûmu (bilmiş olduğu bir şey)dir.

İnsan bunları gıda olarak midesine indiriyor, bu gıdalar, kimyahâne gibi olan midede kudret-i ilâhiye (ilâhî kuvvet)le halledildikten (hazmedildikten) sonra, insanın içindeki çeşitli organlar vasıtasıyla bedenin her uzvuna lâyık ve uygun olan cüz seçilip sevkediliyor (gönderiliyor). Şöyle ki; göze gidecek madde seçilip göze, kulağa gidecek madde seçilip kulağa, tırnağa gidecek madde seçilip tırnağa gönderiliyor. Eğer seçilen cüzler lâyık ve uygun olmayan uzuvlara gönderilse, meselâ; göze lâzım olan cüz kulağa, kulağa lâzım olan göze gönderilecek olsa, kulak da, göz de muattal kalır (çalışmaz hâle gelir).

Bu ne büyük bir sanattır ki, akıllar hayran oluyor! Hâl böyleyken bu kudret sahibini bulmamak ne büyük bir mahrumiyet ve ne muazzam bir zarardır. Bu mahrumiyetten Rabbimiz cümlemizi muhafaza buyursun! Âmîn!

Zikredilen bu gıdalardan, her uzvun münasibi (uygunu) olan cüz seçilip yerine gönderildiği gibi, insanın yaratıldığı nutfe (meni) de seçilip babanın bel kemiğine, annenin göğüs kemiklerine gönderiliyor. Ve cinsî münasebet vasıtasıyla ana rahmine dökülüyor, orada bir müddet nutfe olarak kalıyor, sonra donuk kan, yani akıcılığını kaybetmiş, ete dönmeye yakın bir hâle çevriliyor. Sonra et parçası hâline döndürülüyor, sonra beden iskeletinin kemikleri hâline getiriliyor. Sonra o iskelet hâlinde olan kemiklere et ve deri, elbise gibi giydiriliyor. Böylece beden tamamlanmış oluyor. Sonra o bedene ruh verilip, yeni bir yaratılışla yaratılıyor. Nitekim bu durum Allah-u Teâlâ Hazretleri tarafından şöyle izah edilmektedir :

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً
فِى قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً
فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَاْنَاهُ خَلْقًا
اٰخَرَ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٤﴾

"Ve andolsun ki, biz *(Azimü'ş-şân)*, **insanı çamurdan** (ibaret olan) **bir hulâsa** (öz)**den yarattık. Sonra onu metin** (sağlam) **bir karargâhta bir nutfe** (meni, insanın yaratıldığı su) **kıldık. Sonra o nutfeyi bir kan pıhtısı hâline getirdik, müteâkiben o kan pıhtısını da bir parça et kıldık, sonra o et parçasını da kemiklere çevirdik, o kemiklere de bir et giydirdik. Bilâhare, onu başka bir yaratışla yarattık** (ona ruh verdik). **Artık musavvir** (sûret verici), **mukaddir** her şeyi ölçü üzere yapıcı **olanların en**

güzeli olan Allah(-u Teâlâ), **pek mübarektir** (çok yücedir)." *(Mü'minûn Sûresi: 12-14)*

Ana rahmindeki terbiyesi (yetiştirilmesi) tamamlandıktan sonra, emri ilâhi (Allah'ın izni)yle doğan çocuğu, Allah-u Teâlâ Hazretleri, bu defa anne ve babası vasıtasıyla terbiye edip, büyütüp kemale ulaştırıyor.

Hulâsa, **"Rab":** Varlık âlemlerini yaratan, terbiye ve tenmiye eden (yetiştirip, büyüten) maddî ve manevî kemâle ulaştıran **"Allah** *(Celle Celâluhû)*" demektir. İşte varlıkların en mükerremi (kıymetlisi) ve en şereflisi olan insanı kemale ulaştıran Allah-u Teâlâ, sebze, meyve, ekinleri ve her şeyi de böylece yoktan var edip, en küçük hâlinden başlayarak en olgun durumuna kadar getirendir.

Meselâ: Bir buğday, mısır, üzüm, arpa tanesini, bir ağacı, bir otu ve bir çiçeği yoktan var edip en küçük hâlinden, en büyük hâline ulaştıracak Allah-u Teâlâ'dan başka bir Rab bulabilir miyiz? Asla bulamayız!

Bu sayılanların hepsi maddî terbiyedir. Bir de manevî terbiye vardır ki, asıl terbiye odur. Mevlâ Teâlâ bunu da, tarafı ilâhîsinden (kendi tarafından) indirmiş olduğu kitaplar, göndermiş olduğu peygamberler *(Salavatullahi Aleyhim Ecmaîn)* ve onların varisleri (vekilleri) olan ulemâ ve meşayih (alimler ve şeyhler) vasıtasıyla yapmaktadır. Kur'ân-ı Azimü'ş-şân bu iki terbiyeyi de tafsilâtlı (ayrıntılı) bir şekilde beyan etmektedir.

İşte böyle bir terbiyeyi ancak Mevlâ Teâlâ yapabilir. Bütün insanlık âlemibundan âcizdir. Öyleyse, bütün insanlık âlemi ve mükellef (sorumlu) olan âlemlerin hepsinin,

Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne boyun eğip, emirlerini tutup yasaklarından kaçarak, acziyet (güçsüzlük) ve abdiyet (kulluk)larını izhar etmeleri (ortaya koymaları) lâzımdır.

Onlar bu vazifelerini yapmadıkları takdirde, huzur-u ilâhîde (öldükten sonra diriltildiklerinde), büyük bir muhasebe ve muhakemeye dûçâr olacaklarını (tutulacaklarını) unutmasınlar! Ve yol yakınken, gelecek büyük felâketlere maruz kalmadan (yakalanmadan), o Büyük Kadir-i mutlak'a dönerek, emirlerini tutup yasaklarından kaçarak bu felaketten kurtulsunlar. Bu ise ancak dünyada mümkündür. Ahirette pişmanlık fayda vermez. O hâlde akıllı kişinin uyanması gerekir.

«عالَمين» kelimesi «عالَم» lâfzının cem'i (çoğulu)dur. «عالَم» Âlem: Cenab-ı Hakk'dan gayrı (başka) her şeye denir. Ayrıca mahlûkat içeisinde her bir sınıfa da, âlem denilir. Meselâ: İnsanlar âlemi, melekler âlemi, cinler âlemi. İşte bu itibarla âlem lâfzı cemilenerek «عالَمين» denilmiştir.

Âlem kelimesinde, alâmet manası da vardır. Mahlûkat (yaratılmış olan her şey) yaratanın varlığına nişân olduğu için, mahlûkata: **"âlem"** denilmiştir.

Madem ki âlem, Cenab-ı Hakk'ın varlığına, birliğine ve kudretinin (gücünün) sonsuzluğuna nişândır, öyleyse her insanın, her mükellefin bu âleme bakıp, çok tefekkür ederek (düşünerek) Mevlâ'nın var olduğunu bilmesi ve O'nun büyüklüğünü anlamakta günbegün ilerlemesi lâzımdır.

Kişi, Cenab-ı Hakk'ı bilmekte ilerlediği kadar imanı kuvvet bulur, imanı kuvvetlendiği kadar da, teslimiyeti

ve itaati artar. Böyle bir Allah'ın hiç bir emrine itiraz edilemeyeceğini (karşı gelinemeyeceğini) kat'î olarak bilir. Ve Allah'ın emirlerinin mecmuu (toplamı) olan İslâmiyet'in hiçbir maddesine muhalefet edilmemesinin lâzım olduğunu anlar.

Kâinatı bu kadar güzel nizam (düzen) içinde yaratan, terbiye eden (yöneten) Allah'ımızın *(Celle Celâluhû)*, bu kâinatı yaratmasında, nizam ve terbiyesinde (idaresinde) hiçbir noksanlık düşünülmediği gibi, vaz etmiş (ortaya koymuş) olduğu İslâmiyette de, hiç bir kusur ve noksanlık düşünülmez. O hâlde İslâm'ı noksansız kabul ve tatbik etmek (yaşamak) lâzımdır.

Mevlâ Teâlâ'nın «رَبِّ الْعَالَمِينَ» **"Bütün âlemlerin Rabbi"** olması hususunda (hakkında), Câbir İbn-i Abdillah *(Radıyallahu Anh)*'dan şöyle rivayet edilmiştir:

Hazreti Ömer'in *(Radıyallahu Anh)* Emiru'l-Mümi-nîn (Müminlerin emiri, devlet reisi) olduğu senelerden birinde çekirgeler azaldı. Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* bunun hikmetini sordu, kimseden bir cevap alamadı ve bundan dolayı üzüldü. Sonra, Yemen'e Şam'a, Irak'a vesair memleketlere adamlar göndererek oralarda çekirgelerden görülen var mı, yok mu? diye sordurdu. Yemen tarafına gönderdiği bir kişi bir avuç çekirge getirerek önüne koydu. Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* çekirgeleri görünce: «اَللّٰهُ اَكْبَرُ» diyerek üç kere tekbir getirdi, sonra şöyle dedi. Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'in şöyle buyurduğunu işitmiştim:

خَلَقَ اللّٰهُ اَلْفَ اُمَّةٍ مِنْهَا سِتُّمِائَةٍ فِى الْبَحْرِ وَ اَرْبَعُ مِأَةٍ فِى الْبَرِّ فَاَوَّلُ شَىْءٍ يَهْلِكُ مِنْ هٰذِهِ الْاُمَمِ الْجَرَادُ فَاِذَا هَلَكَتْ تَتَابَعَتْ مِثْلَ النِّظَامِ اِذَا انْقَطَعَ سِلْكُهُ

***"Allah** (-u Teâlâ) **bin tane ümmet yaratmıştır. Bunların altıyüzü denizde dörtyüzü karadadır. Ve bu ümmetlerden ilk helâk olacak olan çekirgelerdir. Onlar helâk olunca ipi kopmuş boncuklar gibi diğer ümmetler de ardarda helâk olacaklardır. Yani, Hazreti Ömer (Radıyallahu Anh) çekirgelerin yaşadığı haberini alınca, ümmetlerin helâki başlamadı diye sevindi."** (Metâlibu'l Âliye No: 2339, 2/311, Mecmeu'z Zevâid: 7/122, El-Bidâye ve'n Nihaye: 1/28)*

اِنَّ لِلّٰهِ تَعَالٰى ثَمَانِيَةَ عَشَرَ اَلْفَ عَالَمٍ اَلدُّنْيَا مِنْهَا عَالَمٌ وَاحِدٌ

Vehb *(Kuddise Sirruhu)* Hazretleri'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: ***"Şüphesiz Allah'ın onsekiz bin âlemi vardır. Dünya ise, bu âlemlerden sadece biridir."** (Ebû Nuaym, Hilye: 4/70)*

HAMDİN NE ŞEKİLDE YAPILACAĞINI KULLARA TALİM (ÖĞRETMEK) İÇİN CENAB-I HAKK'IN KENDİ ŞÂNINA YAKIŞAN ŞEKİLDE HAMDETTİĞİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ۝١

1- "Bütün hamdler, O Allah'a mahsustur ki, kulunun (Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* 'in) **üzerine o kitabı** (Kur'ân-ı Kerîm'i) **indirdi ve onda hiçbir eğrilik** (mana ve lâfzında bir çarpıklık) **yapmadı.** *(Kehf Sûresi: 1)*

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِی خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمٰتِ وَالنُّوْرَ ۟ ثُمَّ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ یَعْدِلُوْنَ ۝١

2- "Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur. (Bunca ayet ve delillerin zuhurundan, meydana çıkmasından) **sonra, kâfir olanlar** (hâlâ putları, kendilerini yaratan, besleyip büyüten) **Rab'leriyle denk tutuyorlar."** *(En'âm Sûresi: 1)*

وَهُوَ اللّٰهُ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ؕ لَهُ الْحَمْدُ فِی الْاُوْلٰی وَالْاٰخِرَةِ ۫ وَلَهُ الْحُكْمُ وَاِلَیْهِ تُرْجَعُوْنَ ۝٧٠

3- "Ve O, Allah'tır. O'ndan başka hiç bir ilâh yoktur. Önünde (dünyada) **da sonunda** (ahirette) **de hamd o'na mahsustur, hüküm de onundur. Ve siz ancak ona döndürül**(üp götürül)**eceksiniz."** *(Kasâs Sûresi: 70)*

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ لَهٗ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِی الْاٰخِرَةِ ؕ وَهُوَ الْحَكِیْمُ الْخَبِیْرُ ۝١

4- "Göklerde ve yerde ne varsa (hepsi), **kendisinin olan Allah'a hamdolsun. Ahirette de hamd O'nundur. O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir,** (herşeyden) **hakkıyla haberdar olan da yalnız O'dur."** *(Sebe' Sûresi: 1)*

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا اُولِيْٓ اَجْنِحَةٍ مَّثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ يَزِيْدُ فِى الْخَلْقِ مَا يَشَآءُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ ﴿١﴾

5- "Gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı (olmak üzere, kendisiyle peygamberleri ve salih kulları arasında) **elçiler yapan Allah'a hamdolsun. O, yaratmakta ne dilerse** (onu) **artırır. Şüphe yok ki, Allah her şeye hakkıyla kâdir** (gücü yeten) **dir."** *(Fâtır Sûresi: 1)*

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ سَيُرِيْكُمْ اٰيٰتِهٖ فَتَعْرِفُوْنَهَا ۭ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿٩٣﴾

6- "Ve (Habibim) **şöyle de: Hamd Allah'a mahsustur. O, ayetlerini size gösterecek, siz de onları** (görüp) **tanıyacaksınız. Ve Rabbin ne yapacağınızdan gâfil** (habersiz) **değildir."** *(Neml Sûresi: 93)*

وَلَىِٕنْ سَاَلْتَهُمْ مَّنْ نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاۗءِ مَاۗءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ مِنْۢ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُوْلُنَّ اللّٰهُ ۭ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ ۭ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿٦٣﴾

7- "Andolsun ki, onlara: "Gökten su indirip onunla, ölümünün ardından yer yüzünü canlandıran kimdir ?" diye sorsan, elbette, «Allah» derler. De ki: (Öyleyse) **hamd, Allah'a mahsustur. Fakat onların çoğu aklını kullanmazlar."** *(Ankebût Sûresi: 63)*

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾

8- "Andolsun ki, onlara gökleri ve yeri kimin yarattığını sorarsan, muhakkak «Allah» derler, (Habibim) **Sen: «Elhamdülillah** (hamdolsun Allah'a)**» de. Hayır, onların çoğu bilmezler."** *(Lokmân Sûresi: 25)*

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا ﴿١١١﴾

9- "De ki: «Hamd, evlât edinmeyen mülk(ün) **de hiç bir ortağı olmayan, züllün**(güçsüzlük)**den dolayı kendisi için yardımcı da bulunmayan Allah'a aittir.» Ve onu son derece tekbir et** (son derece tazim et de et)**."** *(İsrâ Sûresi: 111)*

PEYGAMBERLERİN (Salavâtullâhi Aleyhim Ecmaîn) HAMDLERİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴿٣٩﴾

1-"(İbrahim *(Aleyhisselâm)* buyurdu ki): **"Bana** (şu) **ihtiyarlığ**(ım)**a rağmen İsmâil ve İshâk** *(Aleyhimesselâm)*'**ı bahşeden Allah'a hamdolsun. Şüphesiz benim Rabbim duayı elbette hakkıyla işitendir."** *(İbrahim Sûresi: 39)*

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوٗدَ وَسُلَيْمٰنَ عِلْمًا ۚ وَقَالَا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ فَضَّلَنَا عَلٰى كَثِيْرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٥﴾

2- **"Andolsun ki, biz Davud'a ve** (oğlu) **Süleyman** *(Aleyhimesselâm)*'**a ilim vermişizdir.** (Bundan dolayı) **onlar: "Bizi mü'min kullarının bir çoğundan üstün kılan, Allah'a hamdolsun" dediler."** *(Neml Sûresi: 15)*

CENNET EHLİNİN HAMDLERİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERÎMELER

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْٓ اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ ۭ اِنَّ رَبَّنَا لَغَفُوْرٌ شَكُوْرُۨ ﴿٣٤﴾

1- "(Cennette şöyle) **derler: Bizden hüznü** (tasayı) **gideren, Allah'a hamdolsun. Hakîkat, Rabbimiz çok yarlığayıcı** (affedici), **çok şükredici** (şükrü kabul edici)**dir."** *(Fâtır Sûresi: 34)*

وَنَزَعْنَا مَا فِيْ صُدُوْرِهِمْ مِّنْ غِلٍّ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهٰرُ ۚ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ هَدٰىنَا لِهٰذَا ۡ وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ اَنْ هَدٰىنَا اللّٰهُ ۚ لَقَدْ جَاۗءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ۭ وَنُوْدُوْٓا اَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُوْرِثْتُمُوْهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٤٣﴾

2- **"Ve Biz, onların göğüslerinde** (dünyadan kalma) **kinden ne varsa söküp atacağız. Onların** (köşklerinin ve saraylarının) **altlarından ırmaklar akar ve derler ki: O Allah'a hamdolsun ki, bizi** (hidayetle) **buna kavuşturdu. Eğer Allah**(-u Teâlâ) **bize hidâyet etmeseydi, biz** (kendi kendimize) **hidâyete eremezdik. Muhakkak ki, Rabbi-**

mizin Peygamberleri hakkı getirdiler. Ve onlara: "İşte (dünyada) **yapmakta devam ettiğiniz şeyler** (iyi işler) **sayesinde vâris olduğunuz** (miras olarak size verilen) **cennet budur." diye nidâ edilecek** (seslenilecek)**tir."** *(A'raf Sûresi: 43)*

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ
الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٧٤﴾ وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ
مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ
الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾

3- "Onlar (cennete giren müminler): **"Bize verdiği sözde sâdık** (doğru) **olan ve bizi dilediğimiz yerde oturacağımız bu cennet yurduna varis kılan, Allah'a hamdolsun. İyi amelde bulunanların mükâfatı ne güzelmiş!" derler. Melekleri görürsün ki, Rablerini hamdle tesbih ederek Arş'ın etrafını kuşatmışlardır. Artık** (kulların) **aralarında hak** (ve adalet)**le hükmolunmuş ve** (cennet ehli tarafından): **"Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun." denilmiştir."** *(Zümer Sûresi: 74-75)*

ALLAH-U TEÂLÂ HAZRETLERİNİN, BÜTÜN ÂLEMLERİN RABBİ OLDUĞUNU BEYAN EDEN AYET-İ KERÎMELER VE MEALLERİ

مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلّٰهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾

1- "Size ne oluyor ki Allah için bir azamet ummuyor (Allah'a büyüklük tanımıyor)**sunuz, hâlbuki O, sizi, mu-**

hakkak türlü türlü tavırlar (hâller)**le yaratmıştır."** *(Nuh Sûresi: 13-14)*

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ
تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ
لِنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ
طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ... ﴿٥﴾

2- "Ey insanlar! Eğer siz öldükten sonra, tekrar dirilmekten bir şüphedeyseniz (düşünün ki), **Biz, sizi**(n aslınız olan Âdem babanızı) **topraktan, sonra** (onun zürriyetini) **bir meni** (döl suyun)**dan, sonra, pıhtılaşmış** (akıcılığını kaybetmiş) **bir kandan, daha sonra da, hilkati** (yaratılışı) **belli belirsiz bir lokma et parçasından yarattık** (ve bunları) **size** (kemâl-i kudretimizle, son derece güçlü olduğumuzu) **apaçık gösterelim diye** (yaptık). **Sizi dileyeceğimiz, muayyen** (tayin edilmiş belli) **bir vakte kadar rahimlerde durduruyoruz, sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyoruz. Sonra güçlü çağınıza ulaşmanız için** (sizi büyütüyoruz)**."** *(Hacc Sûresi: 5)*

مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٨﴾ مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ﴿١٩﴾

3- "(Allah-u Teâlâ) **Onu** (insanı) **hangi şeyden yarattı? Onu bir damla sudan yarattı, onu takdir etti.** Yani evvela kan pıhtısı sonra, bir çiğnem et yaptı, sonra uzuvların şekillerini tamamladı. Hulâsa yaratılışı tamamlanıncaya kadar onu, o halden bu hale getirdi. *(Abese Sûresi: 18, 19)*

اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

KELİME MANASI (3)

Öyle büyük Allah ki, (اَلرَّحْمٰنِ) **Rahmân sıfatıyla muttasıf,** yani mahlûkatına (yaratıklarına) acımakta nihayete (son dereceye) varan, hakiki nimet vericilikle sıfatlanmış,
Yine öyle büyük Allah ki, (اَلرَّحِيمِ) **Rahim sıfatıyla muttasıf** (ziyade hakiki nimet vericilikle sıfatlanmış).

MEÂL-İ ŞERÎFİ (3)

Rahman ve Rahim (sıfatlarıyla muttasıf), yani bütün hamdler bu sıfatlarla muttasıf (sıfatlanmış) olan Allah-u Teâlâ'ya mahsus (sadece ona ait)tir.

ÎZÂHÂT

«رَحْمٰنْ» **Rahman:** Lâfzı Arap lügatında ziyade acıyıcı manasını ifade eder. Acıyıcılık ise, bir mahlûkun (yaratığın), acınması icabeden (gereken) diğer bir mahlûka karşı, yumuşayıp tesirlenmesi demektir ki, bu tesirlenme neticesinde acıdığı mahlûka karşı ihsan ve iyilikte bulunur.

Cenab-ı Hakk'ın Rahman oluşu ise, acıyıcılığın gayesi (neticesi) olan, mahlûkatına in'âm ve ihsan (iyilik) etmesi demektir.

Bu iki sıfatın Besmele'den sonra burada tekrar edilmesinde bir takım hikmetler zikredilmiş (söylenmiş)tir.

1- Besmele'de geçen «رَحْمٰنْ» ve «رَحِيمْ» sıfatlarından anlaşılan iki rahmet (acıma) Mevlâ Teâlâ'nın zâtına aittir. Buradaki rahmetler ise kâmil sıfatlara mensup (yüksek sıfatlarla alâkalı)dır.

2- Bu tekrar, Besmele'nin Fâtiha'dan olmadığına işaret etmektedir. Zira Fâtiha'dan olsaydı tekrar edilmezdi, nitekim Hanefî mezhebimize göre de böyledir. (Besmele Fâtiha'dan bir ayet değildir).

3- «رَحْمٰنْ» ve «رَحِيمْ» kelimelerini tekrar etmekle Mevlâ Teâlâ kullarını, kendisini çok anmaya teşvik etmiştir. Zaten Allah'ı sevmenin alâmeti (nişânı) O'nu çok zikretmektir.

عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : مَنْ اَحَبَّ شَيْئًا اَكْثَرَ ذِكْرَهُ

Nitekim Âişe *(Radıyallahu Anha)*'dan rivayete göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: ***"Kim bir şeyi severse, onu çok anar."*** buyurmuştur. *(Ebu Nuaym, Deylemi)*

4- Mevlâ Teâlâ «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » **"Bütün hamdler âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur."** buyurarak bütün âlemlerin Rabbi olduğunu zikrettikten sonra, « رَحْمٰنْ » ve « رَحِيمْ » oluşunu tekrar ederek, bu, Rabliğini ya Rahmaniyet (dünyada yarattıklarına rızık vermek) veya Rahîmiyet (ahirette müminleri mağfiret, affetme) ile yaptığını beyan etmektedir. Bundan dolayı da, bu sıfatlarından sonra, ceza gününün Mâliki (hâkimi, sahibi) olduğunu zikretmektedir.

5- Yine bu tekrarla, kulunun, bu rahmetlere hamdederek kavuşacağına işaret buyuruyor. Zira beşerden, Allah-u Teâlâ'ya ilk hamdeden Adem *(Aleyhisselâm)* olmuştur. Şöyleki; O, aksırınca «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ» dedi. O anda Mevlâ tarafından «يَرْحَمُكَ اللهُ» **"Rabbin sana rahmet etsin."** hitabına mazhar oldu (kavuştu).

6-Bu tekrar, ta'lil içindir. Yani Mevlâ Teâlâ bu sıfatları takındığından dolayı, bütün hamdlerin kendisine mahsus (ait) olduğunu beyan etmiştir. Zira bütün iyilikler ondan olduğu için, bütün hamdler de sadece ona mahsustur.

Cenab-ı Hakk'ın Rahmân ve Rahîm oluşundan dolayı yaptığı in'âm ve ihsan (iyilik)lerin sayılması mümkün değildir. Ancak biz bunlardan bir kısmını sayalım ki, Mevlâ Teâlâ'nın kullarına karşı ne kadar büyük iyiliklerde bulunduğu biraz anlaşılsın ve ona şükür için ibadet vazifeleri îfa (yerine getirilme)ye çalışılsın.

Cenab-ı Hakk'ın yaptığı iyiliklerin bidayeti (başlangıcı); bizi bütün şer (kötülük), çirkinlik, noksanlık ve zevâl (eksiklik)lerin kaynağı olan: «عَدَمْ» **adem** (yokluk)tan çıkarıp; bütün hayır (iyilik), kemal (olgunluk), hüsün ve cemal (güzellik)lerin kaynağı olan «وُجُودْ» **vücud**a (varlığa) kavuşturmasıdır.

En büyük iyiliği ise, taraf-ı ilâhîsinden (kendisi tarafından) gönderilen Peygamberler *(Salavatullahi Aleyhim Ecmaîn)* ve onlara indirilen kitaplar, bâhusus (özellikle) Peygamberler peygamberi Muhammed Mustafa *(Aleyhissalâtu Vesselam)* ve bütün kitapları cami (içine alıcı) olarak, O'na indirilmiş olan Kur'ân-ı Kerîm vasıtasıyla, bizi Esma ve Sıfat-ı ilâhiyesi (İlâhî isim ve sıfatları) ile Kenz-i mahfî (gizli hazine) olan Zât-ı Pâk-i Sübhaniyesinin marifetine delâlet etmesi (kendisini bilme yolunu bize göstermesi)dir.

Cenab-ı Hakk'ın Rahmân ve Rahîm sıfatlarıyla bize in'âm buyurduğu nimetleri daha güzel anlayabilmek için, Müceddid-i Elfi Sanî, (ikinci binin yenileyicisi olan)

İmam-ı Rabbanî *(Kuddise Sirruhu)* Hazretleri'nin **"Mektubat"** isimli eserinde, saliha bir kadına yazmış olduğu mektubun baş tarafını burada tercüme edip yazmayı uygun görüyoruz.

MEKTUP (3/17)

Bütün hamdler, bize in'âm eden (nimet veren) ve bizi İslâm'a hidâyet eden (kavuşturan) ve bizi, ins-ü cinnin efendisi, Muhammed *(Aleyhisselâm)*'ın ümmetinden kılan, Allah-u Teâlâ'ya mahsustur.

Bilinmelidir ki, Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri müstakıllen (başlı başına) in'âm edici (nimet verici)dir. Bu in'âm edilen nimet, eğer vücut (varlık)sa, Mevlâ Teâlâ Hazretleri tarafından karşılıksız verilmiştir. Eğer bekâ (varlığın devamı olan yaşamak) ise, yine Mevlâ Teâlâ Hazretleri tarafından bahşedilmiştir. Ve eğer kâmil (üstün) sıfatlarsa, yine O Mevlâ'nın her şeye şâmil (bütün yaratıkları kaplamış) olan rahmetinden neş'et edici (doğucu)dur.

«حياة» Hayat (dirilik), «علم» İlim (bilmek), «قدرة» Kudret (gücü yetmek) «بصر» Basar (görmek) «سمع» Semi (işitmek) «نطق» Nutuk (konuşmak), işte bütün bu nimetler, Mevlâ Teâlâ Hazretleri'nden istifade edilmiş (alınmış)tır. 'Had'den ve 'ad'den (sınırlanmaktan ve sayılmaktan) hariç olan envâ-i çeşit nimetlerin ve sınıf sınıf kerem (iyilik) lerin hepsi Mevlâ Teâlâ tarafından ifâza edilmiş (akıtılmış)tır.

O Mevlâ Teâlâ güçlüğü ve şiddeti izâle eder (giderir), duaları kabul eder ve belâları defeder (kaldırır).

Mübalâğa ile (son derece) rızık vericidir. Ra'-fetinin kemâlinden (esirgeyiciliğinin son derece oluşundan) dolayı, günâhları sebebiyle kullarından rızıkları menetmez (engellemez).

Mübalâğayla örtücüdür. Affının ve tecavüzünün (kullarının günahlarına karşı azap etmekten vaz geçmesinin) bolluğundan dolayı, kulların günah irtikap etmeleri (işlemeleri) sebebiyle, onların hürmet perdelerini yırtmaz, yani onları ayıplarından dolayı rezîl-ü rüsvay etmez.

Hilim sahibidir, (kullarına ceza vermekte acele etmez) umumî olan keremini (iyiliğini), dostlarından ve düşmanlarından menetmez.

Nimetlerinin en büyüğü, en âlâsı (yücesi), en şereflisi ve en kıymetlisi, bizi İslâm'a davet etmesi (çağırması) ve bizi Darü's-Selâm (bütün afetlerden, felâketlerden kurtuluş) yurdu olan cennete hidayet etmesi (o cennetin yolunu bize göstermesi), ins-ü cinnin Efendisi'ne ittibaya bizi delâlet etmesi (uyma yolunu bize göstermesidir). Zira ebedî hayat ve sonsuz nimetler bunlara bağlıdır.

Velhâsıl (özetle); Mevlâ Teâlâ'nın kullarına in'âmı (nimet verişi), ihsanı ve ikramı (iyiliği) güneşten daha açık, dünden daha belli, aydan daha parlaktır. *(Mektubât-ı İmam-ı Rabbânî: C3, S.17, Mektup: 17)*

İmam-ı Rabbanî *(Kuddise Sirruhu)* Hazretleri'nin mezkûr (bahsedilen) mektubundan yazmayı uygun gördüğümüz kısım burada sona erdi. Tamamını arzu edenler, bu mektuba müracaat etsin (başvursun)lar.

Rahmân lâfzında beyan ettiğimiz mânâların aynısı, Rahîm lâfzında da vardır. Ancak Rahmân kelimesinin harfleri çok olduğundan, Rahîm kelimesinden daha ziyade (fazla) mânâ üzerine delâlet etmektedir.

Bu ziyadelik (fazlalık) iki şekilde düşünülür, biri ihsan edilen zatlar nazara alınarak (iyilik edilen kişiler düşünülerek), ikincisi ihsan edilen nimetlerin kendi değerlerine bakılarak Birinci itibarla, Rahmân sıfatıyla Cenab-ı Hakk dünyada, mümine de, kâfire de ihsan (iyilik) edicidir. Rahîm sıfatıyla ise, ahirette sadece müminlere ihsan edecektir.

İkinci itibarla, Rahmân sıfatıyla Cenab-ı Hakk ahirette müminlere değerleri sonsuz olan nimetler ihsan edecektir. Rahîm sıfatıyla ise, dünyada mahdut (sayılı) olan nimetleri mümine de, kâfire de ihsan etmektedir.

İşte bu iki mübarek isimle dua eden kişi, Mevlâ'nın rahmetini celbetmiş (üzerine çekmiş) olur. Nitekim, Hazreti Âişe *(Radıyallahu Anha)*'nın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: ***"Bir kere babam*** *(Ebû Bekri's-Sıddîk Radıyallahu Anh)****: "Sana bir dua öğreteyim mi? ki; Rasûlüllah*** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ***onu bana öğretmiş ve İsa*** *(Aleyhisselâm)* ***onu havarilere*** *(yakın adamlarına)* ***öğretirdi. Eğer üzerinde Uhud Dağı kadar borç olsa, elbette Allah-u Teâlâ*** *(bu dua bereketiyle)* ***onu sana ödettirir."*** buyurmuştu, dedi.

Ben de: ***"Buyur öğret."*** deyince, babam: ***"Şu duayı oku!"*** buyurdu:

اَللّٰهُمَّ فارِجَ الْهَمِّ ، كاشِفَ الْغَمِّ ، مُجيبَ دَعْوَةِ الْمُضْطَرّينَ ،
رَحْمٰنَ الدُّنْيا وَ الْاٰخِرَةِ وَ رَحيمَهاَ اَنْتَ تَرْحَمُنى فَارْحَمْنى بِرَحْمَةٍ
تُغْنيني بِهَا عَنْ رَحْمَةِ مَنْ سِوَاكَ

"Ey dertleri açan, gamları** (kederleri) **kaldıran, zorlananların dualarını kabul eden, dünya ve ahiretin Rahmân'ı, ve onun** (ahiretin) **Rahîm'i olan Allah'ım! Bana, Sen merhamet edersin. Beni başkalarının acımasına muhtaç etmeyecek bir merhametle bana Sen acı."

(Hakîm el-Müstedrek: 1/696 No: 1898, Mecmeu'z Zevâid: 10/186)

«رَحْمٰنُ» Rahmân ve «رَحِيمُ» Rahîm kelimeleri sıfat-ı müşebbehe'dirler.

İmâm-ı Beyhakî'nin "Esma ve Sıfat" isimli eserinde zikrettiğine göre; Rahmân lâfzının İbranî (İbranîce) olduğu söylenmişse de, Cumhur-u Ulema (âlimlerin çoğu) Arapça olduğuna ve rahmet kökünden alındığına ittifak etmişler, (topluca karar vermişler)dir. Bu lâfız, mübalâğa olsun (fazla mana ifade etsin) için «فَعْلاَنْ» veznine nakledilmiştir. Acımakta eşi ve benzeri olmayan acıyıcı demektir. Bundan dolayı tesniyelenmez, cem'ilenmez, ama Rahîm, tesniyelenir, cem'ilenir. Rahîm kelimesi de aynı kökten alınmıştır. «فَعِيلْ» feîl vezninde olup, «فَاعِلْ» fail, yani «رَاحِمْ» Râhim manasındadır. Bu vezinde de yine mübalâğa vardır.

Mesnevî şârihi Ankaravî Hazretleri Fâtiha tefsirinde şöyle buyurmuştur:

İnsan, «تَخَلَّقُوا بِأَخْلَاقِ اللهِ» **"Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanın."** kavli şerifinin gereğince, Mevlâ'nın bu büyük sıfatlarından nasibini alarak, Allah'ın kullarına acımalıdır. Ve böylece Mevlâ'nın rahmetine mazhar olmalı (ulaşmalı)dır.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : اِرْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ

Nitekim, Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: ***"Yer yüzündekilere acıyın ki göktekiler de size acısın."*** buyuruyor. *(Tirmizî, Birr: 16, No: 1924, 4/323, Ebû Davud, Edeb: 58 2/703 No: 4941)*

Bir hadis-i şerifte de:

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : إِنَّمَا يَرْحَمُ اللهُ مِنْ عِبَادِهِ الرُّحَمَاءَ

Usâme İbn-i Zeyd *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayete göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: ***"Allah(-u Teâlâ) kullarından ancak acıyanlara acır."*** buyurdu. *(Buhâri, Cenâiz: 32, No: 1224, Eyman: 9 No: 6279, Merda: 9 No: 5331, Tevhid: 25 No: 6942, 1/432, Müslim, Cenâiz: 16 No: 923, 2/635)*

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : مَنْ لَا يَرْحَمْ لَا يُرْحَمْ

Ebû Hureyre *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edilen diğer bir hadis-i şerifte de Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: ***"Acımayan acınmaz."*** buyurdu. *(Buharî, Edeb: 18, No: 5651, 5/8835, No: 5667, Müslim, Fezail: 65 No: 2318, 4/1808)*

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو (رضي الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ) : اَلرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمٰنُ

Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edilen diğer bir hadis-i şeriflerinde de Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: ***"Acıyanlara, Rahmân** (Teâlâ) **rahmet eder."*** buyurdu. *(Tirmizî, Birr: 16, No: 1924, 4/323, Ebû Dâvud, Edeb: 58, 2/703)*

Yakınlarımızın, çoluk-çocuğumuzun hastalıklarına, fakirliklerine acıdığımızdan ziyade, namaz kılmamalarına, oruç tutmamalarına, faiz yemelerine acımalıyız. Zira dünyadaki hastalıklar, zorluklar geçer ama ahiretteki belâlar bitmez, tükenmez. Binaenaleyh, onlara iyiliği emretmeli ve onları kötülüklerden vazgeçirmeye çalışmalıyız ve böylece:

عَنْ جابِرٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ) : خَيْرُ النَّاسِ اَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ

Hazreti Câbir *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edilen, Rasûlüllah *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)*'in ***"İnsanların en hayırlısı, insanlara en menfaatli olandır."*** buyurduğu, *(Taberânî, Mu'cem)* hadis-i şerifinin verdiği müjdeye nail olmaya gayret etmeliyiz.

MEVLÂ TEÂLÂ'NIN RAHMÂN VE RAHÎM OLUŞUNU, DOLAYISIYLA KULLARINA ÇOK BÜYÜK İYİLİKLERDE BULUNDUĞUNU BEYAN EDEN DİĞER ÂYET-İ KERÎMELER VE MEAL-İ ŞERÎFLERİ

هُوَ اللّٰهُ الَّذِي لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِۚ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾

1- **"O, öyle bir Allah'tır ki, O'ndan başka hiç bir ilâh yoktur.** (O) **gizliyi de bilendir, aşikârı da. O** (kullarına), **çok acıyan ve çok esirgeyendir."** *(Haşr Sûresi: 22)*

اَلرَّحْمٰنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَۙ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾

2- **"Rahmân** (kullarına çok acıyıcı olan Allah), **Kur'ân'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona, beyanı** (kalbine gelen mânâları diliyle açıklamayı) **öğretti.** *(Rahmân Sûresi: 1-4)*

قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ اَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَۜ اَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰىۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾

3- **"De ki: Gerek Allah diye** (isim verip) **çağırın, gerek Rahmân diye** (isim verip) **çağırın, hangisiyle çağırsanız nihayet en güzel isimler O'na mahsustur. Namazında pek bağırma, sesini o kadar da kısma, ikisi arası bir yol tut."** *(İsrâ Sûresi: 110)*

تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِۚ ﴿٢﴾

4- "(Kur'ân) **Rahmân ve Rahîm** (olan Allah katından) **peyderpey** (ayet ayet, birbiri ardınca) **indirilmiştir.**" *(Fussilet Sûresi: 2)*

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمٰنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمٰنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ﴿٦٠﴾

5- "Onlara: "Rahmân'a secde edin!" dendiği zaman: "Rahmân da neymiş? Senin bize emrettiğine secde eder miyiz hiç!" derler ve (bu secde emri) **onların nefretini** (büsbütün imandan ürküp uzaklaşmalarını) **artırdı."** *(Furkân Sûresi: 60, Secde ayeti)*

هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾

6- "O, sizi karanlıklardan (küfür ve mâsiyetten), **nûra** (iman ve taat nûruna) **çıkarmak için üzerinize, melekleriyle beraber, salât eden** (rahmetini gönderen)**dir. O,** (Hâlık-ı Kerîm, kıymetli yaratıcınız) **mü'minlere karşı çok merhametlidir."** *(Ahzab Sûresi: 43)*

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

KELİME MANASI (4)

Öyle büyük Allah ki, «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ» **Cezâ** (kıyamet) **gününün maliki** (hakimi).

MEÂL-İ ŞERÎFİ (4)

Ceza gününün yegâne mâliki, yani bütün hamdler, âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm sıfatlarıyla muttasıf (sıfatlanıcı) ve ceza gününün yegane sahip ve mutasarrıfı (yöneticisi) olan Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne mahsustur.

ÎZÂHÂT

«مَالِكْ» **Mâlik:** Sahip olduğu şeylerde, dilediği gibi tasarruf ve muamele (idare ve yönetme)de bulunan zâta denir.

«يَوْمِ الدِّين» **Dîn günü**: Kıyamet günü demektir ki, bundan maksat: Herkesin dünyada yaptığının mukabilini (karşılığını) göreceği ceza günü, ahiret günüdür. Bu hususta İbn-i Abbâs *(Radıyallahu Anhuma)* şöyle buyurmuştur : **"O günde dünyadaki gibi kimse bir şeye sahip olamayacak, Allah-u Teâlâ'nın hiç bir hükmüne karışamayacaktır. O gün, mahlûkatın** (yaratıkların) **hesabının görüleceği gündür. Mevlâ Teâlâ herkese hayırlı işlerine karşı hayırlı mükâfat, kötü işlerine karşı da kötü ceza** (karşılık) **verecektir."**

Allah-u Teâlâ gerçekte dünya ve ahiretin yegâne mâliki (sahibi)yse de, dünyada zahiren (görünüşte), bir takım tasarruf (idare) ve muameleleri kullarına vermiştir. Fakat ahirette zahirî tasarruflar (mükâfatlandırmak, cezalandırmak gibi bütün işler) ancak onun elinde olacağı için, burada cezâ gününün mâliki buyurulmuş, dünya ve ahiretin mâliki buyurulmamıştır.

Bu ayet-i celîlede, dünyada yapılan işlerin karşılığının verileceği gün olan kıyamet günündeki bütün tasarrufların Mevlâ'nın elinde olduğu beyan buyurularak, bütün kullar o gün huzur-i ilâhîde (Allah'ın huzurunda) hesap verecekleri hususunda kuvvetli bir şekilde ikaz edilmiş (uyandırılmış)tır.

Binaenaleyh, onlar bu ikazdan dünyadayken mütenebbih olup (uyanıp), o huzura hesap vermek üzere çıkacaklarından korkarak, nefislerini arzu ve isteklerinden menedip (alıkoyup), Mevlâ'nın sevdiği ve razı olduğu işlere sevketmek (yönlendirmek) sûretiyle, saadet-i ebediyeye (sonsuz mutluluğa), cennet ve cemalullaha (Allah'ın cemaline) kavuşmak için ellerinden gelen gayreti son derece sarfetmeli (kullanmalı)dırlar.

Fakat kişi bu tenbih (uyandırma)dan uyanmayıp, kendi arzu ve isteklerine uyarak, Mevlâ'ya karşı gelip azarsa, varacağı yerin, kimsenin dayanamayacağı ebedî azap mahalli (sonsuz cezâ yeri) olan cehennem olacağını da unutmamalıdır. Nitekim, Cenab-ı Hakk bir ayet-i celîlesinde şöyle buyurmaktadır:

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾

"Ve Rabbi'nin makamından korkan kimse için iki cennet vardır," *(Rahmân Sûresi: 46)*

Yani Rabbi'nin muhasebe (hesaba çekmek) için kullarını dikeceği mahşerden korkarak isyan (günah)ları terkedip, emirleri tutanlar için iki cennet vardır.

Diğer bir ayet-i kerîmede de Rabbimiz şöyle buyurmuştur :

فَأَمَّا مَنْ طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ وَآثَرَ الْحَيَوٰةَ الدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ
الْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ
الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾

"Artık kim taşkınlık etmiş ve dünya hayatını (ahiret üzerine) **tercih eylemiş** (üstün tutmuş) **ise, şüphe yok ki, onun yurdu ancak cehennemdir. Fakat her kim Rabbi'nin makamından** (huzurunda dikileceğinden) **korkmuş ve nefsini hevâ'dan** (sevdiğinden) **nehyetmiş** (vazgeçirmiş)**se, artık şüphe yok ki, ancak cennet, o kimse için yurttur."** *(Nâziat Sûresi: 37-41)*

DÎN (CEZA) GÜNÜNÜN DEHŞETLİ HÂLLERİNİ VE O GÜNDE BÜTÜN TASARRUFLARIN ANCAK MALİK'ÜL-MÜLK (Bütün Mülklerin Sahibi) OLAN MEVLÂ TEÂLÂ'YA AİT OLACAĞINI BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERÎMELER VE MEALLERİ

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا
يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ ﴿١٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ
﴿١٧﴾ ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا
وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ ﴿١٩﴾

1- "İyiler hiç şüphesiz Naîm (cennetin)**de, kötüler ise, muhakkak yakıcı ateş içindedirler. Dîn** (ceza) **günü oraya gireceklerdir. Ve onlar, ondan** (ateşten) **ayrılacak da değildirler. O dîn günü nedir?** (Bunu) **sana hangi şey öğretti? O dîn günü nedir? Tekrar** (bunu) **sana hangi şey bildirdi ? O, öyle bir gündür ki, hiç bir kimse,** (diğer) **kimseye, hiç bir şeyle fayda vermeye muktedir** (güçlü) **olamayacaktır. O gün, emir** (bütün işler, yalnız) **Allah'ındır."** *(İnfitar Sûresi: 13-19)*

هٰذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ ۚ جَمَعْنَاكُمْ وَالْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ فَإِنْ كَانَ
لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾

2- "Bu bir gündür ki, konuşamazlar. Ve onlar için izin verilmez, itizarda da bulunamazlar (özür de dileyemezler). **Tekzîp edenlerin** (yalanlayanların) **o gün vay haline! İşte bu, fasıl** (dostlarla düşmanları ayırdetme) **günüdür, sizleri de evvelkileri de toplayıverdik. Artık sizin için bir hile** (kurtuluş çaresi) **varsa, hemen bana hilede bulunun. O gün, mükezzip** (yalanlayıcı)**ların vay hâline."** *(Mürselât Sûresi: 35-40)*

يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ ۚ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ ۗ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۖ
لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

3- "(O kavuşma günü) **Bir gündür ki, onlar** (kabirlerinden) **harice** (dışarıya) **çıkarlar. Onlardan hiçbir şey**

Allah'a gizli kalmaz. (Allah onlara sorar) **"Bu gün mülk kimindir ?"** (Ve cevabını verir) **Vahid** (bir), **Kahhâr** (istediğini zorla da olsa yaptırıcı) **olan Allah'ındır."** *(Mümin Sûresi: 16)*

İşte, Fâtiha-i Şerîfe'yi başından başlayıp tefekkür (düşünce) ve şuur (anlayış)la okuyarak, bütün hamdlerin, **Rabbü'l-âlemin** (bütün âlemleri yokluktan varlığa çıkarıp, onları tavırdan tavıra, şekilden şekile çeviren, kemâle, olgunluğa erdirici), **Rahmân ve R[illegible]n** (kullarına sonsuz nimetler ihsan edici) ve **Malik-i yevmi'd-dîn** (ceza gününün yegâne mâliki ve o gündeki bütün hükümlerin mutasarrıfı, idarecisi) olan, Zât-ı Pak-i Sübhaniye'ye mahsus (özellikle ait) olduğunu gâibâne (uzaktan) ifade eden kişi, bi-iznillâh-i Teâlâ (Allah'ın izniyle) bilmiş olur ki, ibadet (kulluk) ancak böyle bir Allah-u Teâlâ'ya mahsustur ve yardım ancak böyle bir zattan istenilir.

Binaenaleyh, bu şuurda (anlayışta) olan bir kimse:

صِفَاتْدَنْ ذَاتَه كَلْ حَقَّه كِيدَه لِمْ

جَمَالِ بَا كَمَالَه سَيْرْ اِيدَه لِمْ

"Sıfattan zat'a gel Hakk'a gidelim.

Cemâl-i bâ kemâle seyredelim."

Mısraının mânâsınca, her şeyden; hatta bu yüce sıfatlardan bile geçip bu sıfatların sahibi olan Mevlâ Teâlâ Hazretleri'ne, cismi ve kalbiyle bilkülliye (bütünüyle) yönelerek, gaibten bahsederken (iltifat ederek) muhataba hitap etme (seslenme) şevkini (aşkını) kendinde bulup, şöyle der:

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ اِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

KELİME MÂNÂSI (5)

(اِيَّاكَ) **Ancak Sana** (نَعْبُدُ) **ibadet ederiz** (وَ اِيَّاكَ) **ve ancak Sen'den** (نَسْتَعِينُ) **yardım talebederiz** (isteriz).

MEÂL-İ ŞERİFİ (5)

(Ey Rabbimiz!) **Yalnız Sana ibadet eder ve ancak Sen'den yardım isteriz.**

İZÂHAT

İbadet, itaat etmek, son derece boyun eğmek demektir. İkrime *(Radıyallahu Anh)*'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Kur'ân'da geçen bütün **ibadet** kelimeleri **tevhid** (Allah'ın birliğini kabul ederek inanmak) manasında; **tesbih** kelimeleri **namaz; kunut** kelimeleri de; **tâat** (boyun eğme) mânâsındadır.

Ayet-i celilede geçen "biz" ifadesi, okuyan kişiye, yanındaki meleklere, cemaatte bulunan kişilere ve bütün müminlere gitmektedir. Mevlâ Teâlâ bununla; kişinin **ben** demeyip, **biz** demesinin, ibadet ve duasını diğer müminlerin ibadet ve dualarının arasına katmasının lâzım olduğuna işaret etmiştir. Zira bu şekil düşünmek kişinin dua ve ibadetinin kabulüne sebep olur. Zaten cemaatle namaz da, bunun için meşrû edilmiştir.

Kulun, Mevlâ'sına yapmış olduğu bu hitabın (seslenişin) gerçek ve sahih (doğru) olması, ancak insanın kalp gözünün her şeyden i'râz edip (dönüp), Mevlâ Teâlâ Hazretleri'ne ikbal etmesi (yönelmesi)yle mümkün olabilir.

Burada yeri gelmişken şu önemli meseleyi izah etmek (açıklamak)ta büyük fayda mülâhaza ediyor (düşünüyor)uz.

عَنْ اَبِی هُرَیْرَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): مَا مِنْ مَوْلُودٍ اِلَّا یُولَدُ عَلَی الْفِطْرَةِ

Ebû Hureyre *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayete göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: ***"Her insan İslâm fıtratı** (kabiliyeti) **üzere doğurulur** (yaratılır).***"** buyurdu. *(Buhâri, Cenâiz:78, No: 1292, 1293, Müslim, Kader: 6, No: 2658, 4/2047, Tirmizî: Kader:5, No: 2138,4/447 M.Ahmed No: 8185, 8570, 3/194)*

Bu hadis-i şerîften anlaşıldığına göre her insan İslâm kabiliyeti üzere yaratılmıştır. Fakat bilfiil İslâm'ın meydana gelmesi Peygamberlerin talim ve tebliğleriyle (öğretme ve duyurmalarıyla) onların varisleri olan ulemâ ve meşayıhın irşadına (yetiştirmelerine) bağlıdır. İnsan, Şer-i Şerif'i (Allah-u Teâlâ'nın dinini) öğrendikten sonra, Tarikat-ı Aliyye aşısıyla aşılanır ve seyr-u sülûke, yani Mevlâ Teâlâ Hazretleri'ne manevî bir şekilde yürüyebilmek için tayin edilmiş (belirlenmiş) vazifelere hakkıyla riayet (dikkat) ederse, Mevlâ'nın fazl-u ihsanı (muvaffakiyet vermesi) de ona ulaşırsa, o zaman huzur-u kalple (kalbi Mevlâ ile beraber olarak) ibadet etme zevkini (tadını) elde etmiş olur.

Nitekim, Risale-i Kudsiyye'de bu husus şu şekilde izah edilmektedir :

سُلُوكْ اَیْلَرْ اَکَرْ چِه نَقْشِبَنْدِی

"Nakşibendî tarikatına mensup olan kişi, sülûk eder."

Sülûk: Tasavvuf yoluna intisap ederek (girerek), riyâzetle iştigal edip, (az yemek, az içmek, az uyuyup, az konuşmak gibi manevî vazifelerle meşgul olmak sûretiyle) sâlikin (Allah yolcusunun), Mevlâ ile kendi arasındaki perdeleri aşmak için manevî bir yürüyüşle yürümesinden ibarettir.

Şu ikinci şatr (parça) da bunun tefsiri (açıklaması) gibidir.

كِيجَه كُنْدُوزْ اَتَارْ نَفْسَه كَمَنْدِى

"(Bu kişi) **gece-gündüz nefsine kement atar."**

Kement: Düşmanı ve avlanırken bazı hayvanatı (hayvanları) tutmak için uzaktan atılan, ucu ilmikli ip ki, boyuna geçtikten sonra, çekilmekle sıkışır.

اِيدَرْ هَمْ ذِكْرُ و فِكْرَاُو اَرْجُمَنْدِى

"Bu muhterem kişi zikir ve tefekkür eder. (Bu şekilde nefsini bağlamış olur).

İşte zikir, tefekkür, râbıta ve murakabe gibi Tarîkat-ı Aliyye'nin vazifelerine çalışmak, nefse kement atmaktır. Bu vazifeleri yaparak nefse kement atılmadığı takdirde, nefis her zaman şehevanî (sevdiği) yollara dalmakla, Mevlâ ile kendi arasına daha nice perdeler sokar ve bu sebeple Mevlâ ile huzurdan (beraberlikten) geri kalmış olur.

Ercümend: Muhterem, akıllı kişi demektir.

عَزِيمَتْدِرْ دَكِلْدِرْ بَاشْقَه فَنْدِى

"(O muhterem kişinin, nefsi yakalamaktaki) çaresi, azimetle (ciddiyetle, dikkatle) **amel etmekten başka bir şey değildir."**

Beytin bu kısmı da şunu anlatıyor: Burada, bu kişi gece-gündüz nefse kement atmakla, acaba İslâm'da olmayan başka bir şey mi icat ediyor? diye bir soru akla gelirse, cevap verilir ki: Hayır! O kişinin gayesi ancak azimetle amel etmektir, ruhsatla amel değildir. Çünkü insan, namaz, oruç, hac gibi emirleri tutarak, Mevlâ'ya karşı vazifesini yapmış olur ama, bunları yapmak ruhsatla amelden ileri geçemez.

Azimetle amel etmek ise, Nakşibendî tarîkatının veya diğer turûk-u aliyye (yüce yollar)dan birinin kaide ve vazifelerini icra etmek (yerine getirmek)le mümkündür. Bu vazifelerin tamamı ise kitap, sünnet, icmâ (ulemanın birlikte karar vermesi) ve kıyas (alimlerin, delili açık olmayan bir meseleyi, delili açık olan bir meseleye benzeterek, onun deliliyle öbürünü ispat etmelerinden ibaret olan benzetmek)ten alınmıştır.

Azimetle amel etmeyi daha ziyade açıklamak için şu ÎZÂHÂT uygun olur:

Tarîkatta olan insan, yirmidört saatin bir kısmını tarîkat kaidesi üzere zikrullaha (Allah'ı zikretmeye), diğer bir kısmını beş vakit namazı cemaatle kılmaya, diğer bir kısmını işrak, kuşluk, evvâbin, teheccüt gibi sünnet

namazlara, diğer bir kısmını da uygun olan saatinde istirahatlerine ayırır ki:

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ اَبِی اَوْفٰی (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): نَوْمُ الْعَالِمِ عِبَادَةٌ وَ نَفَسُهُ تَسْبِيحٌ

Abdullah İbn-i Ebî Evfâ *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayete göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: ***"Âlimin uykusu ibadet, nefesi tesbihtir."*** buyurdu. *(Deylemî, el-Firdevs: 4/247 No:6731)*

Hadis-i şerifinin manasınca mutedil (ölçülü) şekilde yapılan istirahatler de şükrün ifasından (yerine getirilmesinden) sayılmaktadır.

Diğer saatlerini de mesleğine uygun olarak; ders okutmak, ziraat, ticaret ve âmmenin (umum insanların) ihtiyacıyla iştigâle (uğraşmaya) ayırır. Bu işler de, Şer'i Şerîf'in koyduğu esaslara (kaidelere) uygun olduğu müddetçe, yine şükrün îfasından sayılır.

Erhamu'r-Rahimîn (acıyanların en ziyade acıyıcısı) olan Allah-u Teâlâ Hazretleri, bu şekilde çalışmaya devam eden kuluna, Risale-i Kudsiyye'nin bunu müteakip mısralarında belirtilen huzur-u daimîyi (devamlı kendisiyle beraber olma makamını) fazl-u keremiyle (iyiliğinden dolayı) ihsan eder (verir).

Böylece o kul:

حُضُورِ دائِمِی اُوزْرَه عِبادَةْ

شَرِيعَتْدَه اِيدَرْلَرْ اِسْتِقامَتْ

"Onlar devamlı huzur üzere ibadet etmeye ve şeriat (Din-i Mübîn-i İslâm)**da istikamet etmeye** (doğru bir şekilde yaşamaya) **muvaffak olurlar."**

Manasındaki mısranın sırrına ermiş olur ve: «إِيَّاكَ نَعْبُدُ» **"Ancak sana ibadet ederiz,"** derken, hem lisânı, hem de kalbiyle Mevlâ'ya hitap etme (seslenme) şerefine kavuşur ki, huzuru daimî üzere ibadet de bundan ibarettir.

Bütün ibadetlerin de bu şekilde olması istenmektedir. İşte bu huzura sahip olan kişinin ibadet ve istiâne (yardım dileme)si asla reddolunmaz.

Nitekim, Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anhuma)* Ebû Talha'nın *(Radıyallahu Anh)* şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Biz, Rasûlüllah** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) **ile beraber bir muharebedeydik, düşmanla karşılaştığında, O'nun:

«مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ» ***"Ey ceza gününün mâliki** (sahibi), **ancak Sana ibadet eder ve ancak Sen'den yardım isteriz." diye dua ettiğini duydum, o anda kâfirlerin yere yıkıldıklarını gördüm,** (anlaşılan melekler onlara önlerinden ve arkalarından vuruyorlardı.)" (Suyûtî, D.Mensûr: 1/38)*

Ancak kul, bu duasının kabul olması için sözünde durmalı, Mevlâ'sından ve dostlarından başkasının yollarına uymamalı, onun gayrinden (başkasından) bir şey istememelidir.

Hikâye (nakl) edilmiştir ki, Süfyan-ı Sevrî *(Rahmetullahi Aleyh)* Hazretleri bir kere akşam namazında bir cemaata

imam oldu «اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ اِيَّاكَ نَسْتَعِينُ» deyince bayıldı düştü. Ayılınca kendisine ne oldu diye soruldu. Cevaben: **"Bana, ancak, Sana ibadet eder ve ancak Sen'den yardım isteriz, diyorsun da, ya niçin doktorların ve padişahların kapılarına gidiyorsun? denmesinden korktum."** dedi.

İBADETİN (KULLUĞUN) ANCAK MEVLÂ TEÂLÂ'YA YAPILMASI GEREKTİĞİNİ BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERÎMELER VE MEAL-İ ŞERÎFLERİ

وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهٖ شَيْـًٔا وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَبِذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِى الْقُرْبٰى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ ۙ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ ۗ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ۙ ﴿٣٦﴾

1- "Allah'a ibadet edin ve O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya iyilik(te bulunun)**, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolda kalmışa, sağ ellerinizin malik olduğu kimselere** (köle, cariye, hizmetçi ve benzerlerine de iyilik edin)**. Şüphesiz Allah, kendini beğenen ve daima böbürlenen kimseyi sevmez."** *(Nisâ Sûresi: 36)*

يٰٓاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۚ ﴿٧٧﴾

2- "Ey iman edenler! Rükû edin, secde edin, Rabbinize ibadet edin, hayır (iyilik) **işleyin ki, kurtuluşa nâil olasınız** (kavuşasınız)**."** *(Hac Sûresi:77)*

رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهٖ ۭ هَلْ تَعْلَمُ لَهٗ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾

3- "(O), göklerin, yerin ve onların arasında bulunan şeylerin Rabbi'dir. O hâlde sen O'na kulluk et ve kulluğunda iyice sebat (devam) **et. O'nun bir adaşı** (rakibi) **olduğunu bilir misin?** (asla, yoktur)**."** *(Meryem Sûresi: 65)*

وَاَنِ اعْبُدُوْنِيْ ۭ هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ ﴿٦١﴾

4- "Ve Bana ibadet edin! İşte dosdoğru yol budur." *(Yâsîn Sûresi: 61)*

يٰعِبَادِيَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنَّ اَرْضِيْ وَاسِعَةٌ فَاِيَّايَ فَاعْبُدُوْنِ ﴿٥٦﴾

5- "Ey iman eden kullarım! Şüphe yok ki, benim arzım (yeryüzüm) **geniştir. Binaenaleyh ancak bana ibadet edin."** *(Ankebût Sûresi: 56)*

وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَاْتِيَكَ الْيَقِيْنُ ﴿٩٩﴾

6- "Ve sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et." *(Hıcr Sûresi: 99)*

قُلْ اِنِّيْٓ اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّيْنَ ﴿١١﴾

7- "De ki: Muhakkak ben, Allah'a, dini (ibadeti), **O'na hâlis edici** (sırf O'na yapıcı) **olduğum hâlde ibadet etmemle emrolundum."** *(Zümer Sûresi: 11)*

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾

8- "Ey insanlar! Sizi ve sizden evvelkileri yaratmış olan Rabbinize ibadet edin, tâ ki ittikâ etmiş (onun azabından sakınmış) **olasınız."** *(Bakara Suresi: 21)*

إِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ فَٱعْبُدُونِ ﴿٩٢﴾

9- "Şüphesiz, bu (Tevhid ve İslâm dini), **bir tek din olarak sizin dininizdir. Ve ben de, sizin Rabbinizim, o hâlde** (başkasına değil) **bana ibadet** (kulluk) **edin."** *(Enbiyâ Sûresi: 92)*

وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾

10- "Hâlbuki onlar (ehli kitap) **Allah'a, ibadeti ona halis kılıp Hanîf** (bütün batıllardan hakka meyledici)**ler olarak ibadet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından ve zekâtı vermelerinden başka bir şeyle emrolunmamışlardı. Ve işte en doğru din de budur."** *(Beyyine Sûresi: 5)*

HAKİKİ YARDIMI YAPMAYA ANCAK ALLAH-U TEÂLÂ'NIN GÜCÜ YETTİĞİNİ, BU SEBEPLE YALNIZ ONDAN YARDIM İSTENİLMESİ GEREKTİĞİNİ, ONUN YARDIM ETTİKLERİNE, KİMSENİN GÂLİP GELEMİYECEĞİ VE ONUN BU YARDIMI ANCAK KENDİNE (DİNİNE) YARDIM EDENLERE YAPACAĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ وَاِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ اِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ﴿٤٥﴾

1- "Hem sabır (ve sebat) **hem de namazla** (Hakk'tan) **yardım isteyin,** (gerçi) **bu** (namaz)**, elbette büyük** (ağır ve zor bir şey)**dir. Ancak huşû ediciler** (Allah'a karşı yüksek saygı gösterenler)**e değil."** *(Bakara Sûresi:45)*

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٣﴾

2- "Ey iman edenler! (Tâata ve belâya) **sabırla, bir de namazla** (Hakk'tan) **yardım isteyin. Şüphesiz ki, Allah**(ın yardımı) **sabredenlerle beraberdir."** *(Bakara Sûresi:153)*

اِنْ يَنْصُرْكُمُ اللّٰهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۚ وَاِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِى يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِهٖ ۗ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾

3- "Allah size yardım ederse artık sizi yenecek yoktur. Sizi yardımsız bırakırsa, ondan sonra size yardım edebilecek kim vardır? Ve mü'minler ancak Allah'a tevekkül etsin (güvensin)**ler."** *(Âl-i İmrân Sûresi:160)*

اَلَّذِينَ اُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ اِلَّآ اَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللّٰهُ وَلَوْلَا
دَفْعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ
وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللّٰهِ كَثِيراً وَلَيَنْصُرَنَّ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ اِنَّ اللّٰهَ
لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ اَلَّذِينَ اِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِى الْاَرْضِ اَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا
الزَّكٰوةَ وَاَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُورِ ﴿٤١﴾

4- "Onlar (o mü'minlerdir ki), **haksız yere ve ancak "Rabbimiz Allah'tır." demelerinden dolayı yurtlarından çıkarılmışlardır. Eğer Allah, insanlardan bazılarını**(n şerrini diğer) **bazılarıyla defetmeseydi** (savmasaydı, kaldırmasaydı) **manastırlar, kiliseler, havralar ve içlerinde Allah'ın adı çok zikredilen mescidler muhakkak yıkılırdı. Ve elbette Allah, kendi** (dini)**ne yardım edenlere yardım eder. Şüphe yok ki Allah, elbette pek kuvvetlidir, pek izzetli** (şerefli)**dir. Onlar** (o müminlerdir ki), **eğer kendilerini yer**(yüzün)**de yerleştirirsek** (bir iktidar makamına getirirsek), **namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, marûfu** (aklın ve şeriatın kabul ettiği şeyleri) **emrederler ve münker** (kötülük)**ten nehyederler. Ve** (bütün) **işlerin akıbeti Allah'adır** (sonunda Allah'a varacaktır)." *(Hac Sûresi: 40, 41)*

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾

5- "Ey iman etmiş olanlar! Eğer siz Allah'a (dinine ve peygamberine) **yardım ederseniz, O da size nusret verir** (yardım eder) **ve ayaklarınızı sabit kılar** (dininden kaydırmaz). *(Muhammed Sûresi: 7)*

Kullar, Cenâb-ı Hakk Teâlâ Hazret-leri'ne, ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım talebederiz (isteriz) kelâmlarıyla hitap edince, Allah-u Teâlâ Hazretleri bu hitaba cevaben sanki: "Size ne şekilde bir yardımda bulunayım?" buyuruyor. Bunun üzerine, kullar ne gibi bir şeyi istiyeceklerini bilemediklerinden veya ehemmiyetsiz (lüzumsuz) şeyler istiyeceklerinden, yine kendisi, neyi istiyeceklerini onlara öğretmek üzere, şöyle buyuruyor:

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

KELİME MÂNÂSI (6)

(اِهْدِ) **Hidayet et, ulaştır,** *kimi?* (نَا) **bizi,** *neye?* (اَلصِّرَاطَ) **yola,** *öyle yol ki,* (اَلْمُسْتَقِيمَ) **dosdoğru olucu,** yani dosdoğru yol olan Din-i Mübîn-i İslâm'a bizi kavuştur.

MEÂL-İ ŞERÎFİ (6)

Bizi dosdoğru olan yola ulaştır.

İZÂHAT

İmam-ı Suyûtî Dürrü'l-Mensûr'unda sırât-ı müstakîm hakkında şu hadis-i şerifleri zikretmiştir.

عَنْ نَوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ) : ضَرَبَ اللهُ مَثَلاً صِرَاطاً مُسْتَقِيماً وَ عَلَى كَنَفَيِ الصِّرَاطِ سُورَانِ فِيهِمَا اَبْوَابٌ مُفَتَّحَةٌ وَ عَلَى الْاَبْوَابِ سُتُورٌ مُرْخَاةٌ وَعَلَى الصِّرَاطِ دَاعٍ يَقُولُ: يَا اَيُّهَا النَّاسُ اسْلُكُوا الصِّرَاطَ جَمِيعاً وَ لاَ تَعَوَّجُوا. وَ دَاعٍ يَدْعُو عَلَى الصِّرَاطِ، فَاِذَا اَرَادَ اَحَدُكُمْ فَتْحَ شَيْءٍ مِنْ تِلْكَ الْاَبْوَابِ قَالَ: وَيْلَكَ. لاَ تَفْتَحْهُ فَاِنَّكَ اِنْ تَفْتَحْهُ تَلِجْهُ . فَالصِّرَاطُ الْاِسْلاَمُ وَالسُّتُورُ حُدُودُ اللهِ ، وَالْاَبْوَابُ الْمُفَتَّحَةُ مَحَارِمُ اللهِ ، وَالدَّاعِي الَّذِي عَلَى رَاْسِ الصِّرَاطِ كِتَابُ اللهِ، وَالدَّاعِي مِنْ فَوْقٍ وَاعِظُ اللهِ يُذَكِّرُ فِي قَلْبِ كُلِّ مُسْلِمٍ

Nevvâs İbn-i Sem'an'dan *(Radıyallahu Anh)* rivayet edildi ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Allah, sırât-ı müstekîmi bir misal olarak** (şöyle) **beyân etti. Bu yolun iki tarafında duvar vardır. O duvarlarda açık kapılar var. Kapıların üzerinde de sarkıtılmış perdeler var. Yolun üzerinde bir davetçi bulunup: "Ey insanlar ! Hep beraber bu yola girin sakın eğrilmeyin** (başka yollara sapmayın)**." diye nidâ ediyor** (sesleniyor)**. Yol üzerinde diğer bir çağırıcı da: "Yola devam edin." diye bağırıyor. İnsan o** (duvardaki perdeli) **kapılardan bir şey açmak isteyince, o çağırıcı: "Sakın ha kapıyı açma." diye menediyor** (engelliyor)**. Ve: "Eğer onu açarsan mutlaka içine girersin." diyor. İşte o yol İslâm'dır. Yanındaki perdeler, Allah'ın hudududur** (girilmesini yasak ettiği sahalardır ki, haramlardan ibarettir)**. O** (üzerlerine perde sarkıtılmış) **açık**

kapılar Allah'ın haramlarıdır. Yolun başındaki çağırıcı, Allah'ın kitabıdır. Üstten bağıran ise, her Müslüman'ın kalbinde hatırlatmada bulunan, Allah'ın vaizidir *(Müslüman'ın kalbindeki Allah korkusu ve saygısıdır)."* *(Hakîm, el-Müstedrek No: 245, 1/144, A. İbn-i Hanbel No: 17651, 6/199)*

عَنِ الْحَارِثِ (رضي الله عنه) قَالَ : دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَاِذَا اُنَاسٌ يَخُوضُونَ فِى اَحَادِيثَ فَدَخَلْتُ عَلٰى عَلِيٍّ فَقُلْتُ اَلاَ تَرٰى اَنَّ اُنَاسًا يَخُوضُونَ فِى الْاَحَادِيثِ فِى الْمَسْجِدِ فَقَالَ: قَدْ فَعَلُوهَا؟ ، قُلْتُ: نَعَمْ ، قَالَ: اَمَا اِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: سَتَكُونُ فِتَنٌ قُلْتُ: وَ مَا الْمَخْرَجُ مِنْهَا ؟ قَالَ: كِتَابُ اللهِ كِتَابُ اللهِ. فِيهِ نَبَاُ مَا قَبْلَكُمْ وَ خَبَرُ مَا بَعْدَكُمْ وَ حُكْمُ مَا بَيْنَكُمْ هُوَ الْفَصْلُ لَيْسَ بِالْهَزْلِ هُوَ الَّذِى مَنْ تَرَكَهُ مِنْ جَبَّارٍ قَصَمَهُ اللهُ وَ مَنِ ابْتَغَى الْهُدٰى فِى غَيْرِهِ اَضَلَّهُ اللهُ فَهُوَ حَبْلُ اللهِ الْمَتِينُ، وَهُوَ الذِّكْرُ الْحَكِيمُ، وَهُوَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ وَهُوَ الَّذِى لاَ تَزِيغُ بِهِ الْاَهْوَآءُ وَ لاَ تَلْتَبِسُ بِهِ الْاَلْسِنَةُ وَلاَ يَشْبَعُ مِنْهُ الْعُلَمَآءُ وَلاَ يَخْلِقُ عَنْ كَثْرَةِ الرَّدِّ وَلاَ تَنْقَضِى عَجَائِبُهُ وَهُوَ الَّذِى لَمْ يَنْتَهِ الْجِنُّ اِذْ سَمِعَتْهُ اَنْ قَالُوا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا عَجَبًا هُوَ الَّذِى مَنْ قَالَ بِهِ صَدَقَ وَ مَنْ حَكَمَ بِهِ عَدَلَ وَ مَنْ عَمِلَ بِهِ اُجِرَ وَمَنْ دَعَا اِلَيْهِ هُدِىَ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ. خُذْهَا اِلَيْكَ يَا اَعْوَرُ!

Hâris-i A'ver *(Radıyallahu Anh)*'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: ***Mescide gittim, bir de baktım ki, insanlar bir takım haberlere*** *(dedikodulara)* ***daldırmışlardı. Hemen, Ali*** *(Radıyallahu Anh)*'***ın yanına girerek:*** *"(Ey Emir'el- Müminîn)* ***Şüphesiz bir kısım insanların cami içerisinde bir takım havadise*** *(dedikodulara)* ***daldığını görmüyor musun?" dedim.*** *(Ali (Radıyallahu Anh)'da):* ***"Bunu yaptılar mı?" dedi. "Evet!" dedim.*** *(Ali Radıyallahu Anh):* ***"Agâh ol! Şüphesiz ben, Rasûlüllah*** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'***in: "Yakında fitneler kopacak." buyurduğunu işittim. Bunun üzerine ben: "O fitnelerden çıkış*** *(kurtuluş)* ***nedir*** *(Ya Rasulallah)?" dedim. O da: "Allah'ın kitabı, Allah'ın kitabı! Onda sizden öncekilerin ve sizden sonrakilerin haberi*** *(onlar hakkındaki bilgiler)* ***ve aranızdakilerin*** *(çözemediğiniz müşkillerinizin)* ***hükmü*** *(kararı)* ***vardır. O, fâsıl*** *(hakla batılı ayıran)***dır. O, şaka değil*** *(baştan sona ciddiyet)***dir. O, öyle bir kitaptır ki, hangi bir cebbâr*** *(zorba)* ***onu bırakırsa*** *(ve zorla insanlara bıraktırırsa)* ***Allah onu helâk eder. Onun gayrinde*** *(dışında)* ***hidayet*** *(doğru yol)* ***ararsa Allah onu saptırır. O, Allah'ın sapasağlam ipidir. O, hakîm*** *(hikmetlerle dolu)* ***bir zikir*** *(vaaz-u nasihat)***dır. O, dosdoğru yoldur. O, öyle bir kitaptır ki, istekler onun sebebiyle kaymaz*** *(insanların arzu ve istekleri ona bağlı kaldığı müddetçe doğruluktan ayrılmaz).* ***Lisanlar onun sebebiyle karışmaz*** *(ona başka söz karışmadığı için onu okuyan diller hakla batılı birbirine karıştırmaz).* ***Âlimler ona doyamaz, çok tekrar edilmekle aşınmaz. Acaiplikleri*** *(akılları hayrete düşüren fevkalâdelikleri)* ***bitmez. O, öyle bir kitaptır ki, cinler onu duyduğunda: "Şüphesiz biz şaşılacak bir Kur'ân duyduk" demeden duramadılar. Her kim onu****(n dediğini)* ***söylerse doğruyu***

***söylemiş olur. Kim, onunla hükmederse adalet etmiş olur. Onunla amel eden karşılığını bulur. Kim ona çağırırsa** (çağıran da çağırılan da) **dosdoğru yola hidayet edilmiş** (kavuşturulmuş) **olur buyurdu. Ali** (Radıyallahu Anh)**: "Ey A'ver! Bu** (nasihatleri) **beraberinde al."** (Darimî, Fezailü'l-Kur'ân, No: 3211, 2/893, Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân:14 No: 2906, 5/172)*

İmam-ı Begavî *(Rahimehullah)*, **Meâlimü't- Tenzîl** isimli eserinde zikrettiğine göre, İbn-i Abbâs ve Câbir *(Radıyallahu Anhum)* buyurdular ki: **"Dosdoğru yoldan murat gökle yer arasından daha geniş olan İslâm'dır."** İmam-ı Mukâtil de böyle buyurmuştur.

İbn-i Abbâs *(Radıyallahu Anhuma)*'dan diğer bir rivayette ise: **"O dosdoğru yoldan murat Rasûlüllah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'**in ve iki büyük halifesi** (olan Ebû Bekri's-Sıddîk ile Ömerü'l-Fârûk) *(Radıyallahu Anhuma)*'**nın yoludur."**

İbn-i Mes'ûd *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki: **"Dosdoğru yol Kur'ân'dır."** İmam-ı Ali *(Radıyallahu Anh)*'dan da rivayet olunmuştur ki :

اَلصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ كِتَابُ اللهِ

"Dosdoğru yol Allah'ın kitabıdır." ki, kendisinde hiç bir eğrilik yoktur. *(Deylemî, Firdevs: 2/419 No: 3858)*

Süfyân *(Rahimehullah)*'ın şöyle buyurduğu nakledilmiştir: **"Kur'ân'ın tefsirinde hiçbir ihtilâf** (değişiklik) **yoktur. Ancak Kur'ân bütün mânâları içine aldığından kendisinden değişik mânâlar murat edilebilir** (anlaşılabilir)." *(Suyûtî, Dürrü'l-Mensûr:1/40)*

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: " اَلصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ" تَرَكَنَا رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلٰى طَرَفِهِ وَالطَّرَفُ الْآخَرُ فِى الْجَنَّةِ

Abdullah ibn-i Mes'ûd *(Radıyallâhu Anh)*'dan rivayet edildiğine göre şöyle buyurmuştur: **"Sırat-ı müstekîm; Rasûlüllah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'**in bizi bir tarafına bıraktığı ve diğer tarafı cennette olan yoldur."** *(Beyhakî)*

Ebû'd-Derdâ *(Radıyallahu Anh)* buyurmuştur ki: **"Sen Kur'ân'ın bütün yönlerini görmedikçe, tam mânâsıyla** (Kur'ân'ı) **anlayamazsın.** *(Suyûtî, Durrü'l-Mensûr: 1/40)*

İkrime *(Radıyallahu Anh)*'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

İbn-i Abbâs *(Radıyallahu Anhuma)*'nın, Hazreti Ali *(Kerremellahu Vechehu)*'nun hükmüne karşı gelerek ondan ayrılan kişilerden bahsederken, şöyle dediğini duydum. Onlardan onikibin kişi Hazreti Ali'den ayrılmıştı. Bunun üzerine Ali *(Radıyallahu Anh)* beni çağırdı ve bana: **"Git onlarla mücadele et. Onları, kitaba ve sünnete çağır, fakat onlarla, Kur'ân'la mücadeleye kalkma, çünkü O** (Kur'ân) **bir çok yönler sahibidir, lâkin sünnetle mücadele et."** dedi. Bunun üzerine ben: **"Ey müminlerin emiri! Ben Allah'ın kitabını onlardan daha iyi bilirim, çünkü Kur'ân bizim evlerimizde indi."** dedim. O:

صَدَقْتَ وَ لٰكِنَّ الْقُرْاٰنَ حَمَّالٌ ذُو وُجُوهٍ يَقُولُ وَ يَقُولُونَ وَلٰكِنْ حَاجِجْهُمْ بِالسُّنَنِ فَاِنَّهُمْ لَنْ يَجِدُوا عَنْهَا مَحِيصًا

"Doğru söyledin. Ama Kur'ân bir çok mânâlar taşıyan ve bir çok yönleri bulunan bir kitaptır. O bir şey der, onlar bir şey der." (Yani Ku'rân'ın bir çok mânâları, tevilleri bulunduğundan onların ağızları kapanmaz). **Lâkin sen onlarla sünnetlerle** (hadis-i şeriflerle) **mücadele et, zira onlar sünnetten kaçacak yer bulamazlar.** Yani, hadis-i şerifler ayetlerin tefsiri gibi olduğundan onlar vasıtasıyla Kur'ân'ın maksadı anlaşılır ve böylece sana karşı konuşacak hâlleri kalmaz," dedi. Bunun üzerine İbn-i Abbâs *(Radıyallahu Anhuma)* onların karşısına çıktı ve sünnetlerle onlarla mücadele etti. Böylece ellerinde hiç bir delil kalmadı. *(Suyûtî, Dürrul Mensûr: 1/40)*

Bu rivayetlerden, sadece Ku'rân'ın mealine bakarak fetva vermeye çalışıp, sünnete ve fıkha bakmadan doğru yolda olduklarını iddia edenlerin ne büyük bir sapıklık içinde oldukları açıkça anlaşılmaktadır.

Saîd İbn-i Cübeyr *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki: **"Sırat-ı müstakîm, cennet yoludur."**

Sehl İbn-i Abdillah *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki: **"Sünnet ve cemâat yoludur."**

Bekr İbn-i Abdillah el Müzeni *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki:

"Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***'in yoludur."**

Ebûl'âliye ve Hasan *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdular ki: **"Sırat-ı Müstakîm, Rasûlüllah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***'in kendisiyle Âl-i Ashabı** (yakın adamları)**ndan ibarettir."**

Bu ayet-i celîleden anlaşıldığına göre, ibadeti bitirdikten sonra, hemen peşine dua etmek şer'î bir kaidedir.

Tefsir-i Teysir'de zikredilmiştir ki: «اِيَّاكَ نَعْبُدُ» tevhidi açıklamaktır, «وَ اِيَّاكَ نَسْتَعِينُ» Mevlâ'dan yardım istemektir, «اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ» ise, dinde sebat (devam) istemektir. Zira hidayet üzere sabit olmak, hacet (istek)lerin en ehemmiyetlisidir. Bütün nebiler ve velilerin en büyük isteğidir.

Nitekim, Yûsuf *(Aleyhisselâm)* «تَوَفَّنِى مُسْلِمًا» **"Beni Müslüman olarak al."** diye duada bulunmuştur. *(Yusuf Sûresi: 101)*

Firavun'un sihirbazları da tevbe ettikten sonra:

«رَبَّنَآ اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ» **"Ey Rabbimiz üstümüze sabır yağdır ve bizi müslümanlar olarak al. "** diye dua etmişlerdir. *(A'raf Sûresi:126)*

Sahabe-i Kirâm da: *(Rıdvanullahi Aleyhim Ecmaîn)* «وَتَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ» **Ya Rabbi! Bizi ebrar** (en iyi kullar)**la beraber** (onlar gibi) **öldür."** demişlerdir. *(Âl-i İmrân Sûresi:193)*

Beyzavî tefsirinde zikredildiğine göre, Mevlâ'ya ulaşmış ve onu bilmiş olan bir kul, bu duayı yaptığında şunu kastetmiş olur :

"Ya Rabbi! Bizi, Sen'in manevî yolunda seyr-ü sülûk etmeye (yürümeye) irşâd et (kavuştur), tâ ki bu sebeple karanlık hâllerimizi bizden mahvet (sil) ve bedenlerimizin perdelerini (ihtiyaçlarımızın bize perde olmasını) izâle et (gider) ki, Senin mukaddes nurunla aydınlanalım ve Seni Senin nurunla görelim."

Molla Fenarî Hazretleri *(Rahimehullah)* şöyle buyurmuştur: Bu zikredilen mânâ, Seyr-i Fillah'ın, yani Allah'ın manevî yolunda yürümenin sonsuz olduğuna dayan-

maktadır. Binaenaleyh kul, bu sonsuz yolda ilerlemek için Mevlâ Teâlâ Hazretleri'nden daima sebat istemelidir.

CENAB-I HAKK'IN İNSANLARI SIRAT-I MÜSTAKÎM'E DAVETİ HAKKINDAKİ AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

وَاللّٰهُ يَدْعُوٓا اِلٰى دَارِ السَّلٰمِ ۜ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٢٥﴾

1- "Ve Allah(-u Teâlâ bütün kullarını) **selâmet evine** (bütün âfet ve tehlikelerden kurtuluş yeri olan cennete) **davet ediyor ve dilediğini dosdoğru bir yola hidayet buyuruyor** (kavuşturuyor)." *(Yûnus Sûresi: 25)*

سَيَقُوْلُ السُّفَهَآءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلّٰىهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِيْ كَانُوْا عَلَيْهَا ۭ قُلْ لِّلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۭ يَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿١٤٢﴾

2- "İnsanlardan bir takım sefih (kendini bilmez)**ler yakında diyeceklerdir ki: Onları** (Müslümanları), **tarafına teveccüh ettikleri** (yöneldikleri) **kıblelerinden hangi şey çevirdi? De ki: Meşrik** (doğu) **da, mağrip** (batı) **da Allah'ındır. Dilediği kimseyi dosdoğru bir yola kavuşturur."** *(Bakara Sûresi:142)*

HİDAYETE ERDİRMENİN ANCAK ALLAH TARAFINDAN OLACAĞINI, ONUN HİDAYETE ERDİRDİKLERİNİ KİMSENİN SAPTIRAMIYACAĞINI BEYAN EDEN ÂYET-İ KERÎMELER VE MEAL-İ ŞERÎFLERİ

وَعَلَى اللّٰهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَآئِرٌ ۭ وَلَوْ شَآءَ لَهَدٰىكُمْ اَجْمَعِيْنَ ۝٩

1- "Dosdoğru yolu bildirmek Allah'a aittir. (Yolların) **bazısı ise eğridir.** (Allah) **dileseydi muhakkak hepinizi toptan hidayete erdirirdi."** *(Nahl Sûresi: 9)*

وَمَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنْ مُّضِلٍّ ۭ اَلَيْسَ اللّٰهُ بِعَزِيْزٍ ذِي انْتِقَامٍ ۝٣٧

2- "Ve, Allah kime hidayet ederse onu bir saptırıcı yoktur. Allah (düşmanlarına karşı) **intikam sahibi,** (emrinde mutlak, tek başına) **bir gâlip değil midir?"** *(Zümer Sûresi: 37)*

مَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ ۚ وَمَنْ يُّضْلِلْ فَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ۝١٧٨

3- "Allah kime hidayet ederse, ancak o dosdoğru yolu bulmuştur. Kimi de saptırırsa onlar (en büyük) **zarara uğrayanların tâ kendileridir."** *(A'raf Sûresi: 178)*

ALLAH-U TEÂLÂ'NIN DOSDOĞRU YOLA KAVUŞTURDUĞU KULLARININ KİMLER OLDUĞUNU VE ONLARIN BAZI HALLERİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERÎMELER VE MEÂL-İ ŞERÎFLERİ

اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوٓا اِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ اُولٰٓئِكَ لَهُمُ الْاَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾

1- "O kimseler ki, iman etmişler ve imanlarını bir zulüm (şirk)**le bulaştırmamışlardır. İşte korkudan emin olmak onlara aittir. Ve hidâyete** (dosdoğru bir yola) **ermiş olanlar da ancak onlardır."** *(En'am Sûresi:82)*

وَمِنْ اٰبَآئِهِمْ وَذُرِّيّٰتِهِمْ وَاِخْوَانِهِمْ ۚ وَاجْتَبَيْنٰهُمْ وَهَدَيْنٰهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٨٧﴾

2- "Ve onların (o büyük peygamberlerin) **babalarından, zürriyetlerinden ve kardeşlerinden bir çoklarını da** (hidayete erdirdik) **ve onları** (kullarımız arasından) **seçtik ve kendilerini dosdoğru bir yola kavuşturduk. "** *(En'am Sûresi:87)*

CENAB-I HAKK'IN, SEÇTİĞİ KULLARINI DÜNYADA DOSDOĞRU YOLA KAVUŞTURDUĞU GİBİ AHİRETTE DE ONUN NETİCESİ OLAN CENNETE KAVUŞTURACAĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERÎME VE MEÂL-İ ŞERÎFİ

وَنَزَعْنَا مَا فِى صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ ۚ وَقَالُوا
الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِىَ لَوْلَآ اَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ ۚ لَقَدْ
جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ وَنُودُٓوا اَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

1- "Ve, Biz onların göğüslerinde kinden her ne varsa, hepsini söküp attık. Onların (köşklerinin ve saraylarının) **altlarından ırmaklar akar. Ve derler ki: "O Allah**(-u Teâlâ'y)**'a hamdolsun ki, bizi buna** (cennete) **kavuşturdu. Eğer Allah**(-u Teâlâ) **bize hidâyet etmeseydi biz** (kendi kendimize) **hidâyete eremezdik. Muhakkak ki, Rabbimizin peygamberleri hakla geldiler." Ve onlara: "İşte bu** (o) **cennettir ki, siz buna yapmakta olduğunuz şeyler** (salih amelleriniz) **sebebiyle vâris oldunuz** (kondunuz)." **diye nidâ olunacaktır."** *(A'raf Sûresi:43)*

صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

KELİME MANASI (7)

O dosdoğru yol (صِرَاطَ الَّذِينَ) **öyle kulların yoludur ki,** (اَنْعَمْتَ) **in'am** (iyilik) **ettin** *kime?* (عَلَيْهِمْ) **onlara,** (غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ) **kendilerine gazab edilenlerin** (yoluna) **değil,** yani kendilerine gazap edilen (kızılan) Yahudilerin yoluna değil, *daha* (وَلَا الضَّالِّينَ) **ve dalâlete düşücü sapık** (Hristiyan)**ların da değil** yani bizi, gazap olunmayan ve dalâlete düşmeyen kullarının yoluna hidayet et (kavuştur). Âmin!

MEÂL-İ ŞERÎFİ (7)

Kendilerine in'âm ettiklerinin yoluna (ulaştır). **Gazap olunan** (Yahudi)**lerin ve dalâlete düşücü olan** (Hristiyan)**ların** (yoluna) **değil.**

ÎZÂHÂT

Kendilerine in'âm olunan kullar, şu ayet-i kerîmede vasıfları geçen kullardır ki, en büyük insan onlardır.

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصَّالِحِينَ ۚ وَحَسُنَ اُولٰٓئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾ ذٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِ ۚ وَكَفٰى بِاللّٰهِ عَلِيمًا ﴿٧٠﴾

"Her kim, Allah ve Rasûlü'ne itâat eder (boyun eğer) **se işte onlar Allah'ın kendilerine in'âm** (ve ihsan) **et-**

tiği kişilerle beraberdir. (Mevla'nın in'âm ettiği kişiler ise), **nebîler** *(Salavatullahi Aleyhim Ecmaîn)*, **sıddîklar, şehitler ve salihler**(dir) *(Radıyallahu Anhum)*. **Bunlar, arkadaş olarak ne güzeldirler. İşte bu** (onlarla refakat-arkadaş olmak) **fazl**(-u keremi, iyiliği) **Allah'tandır. Allah**(-u Teâlâ kimin kime güzel arkadaş olacağını) **ziyâde bilici olarak kâfi** (yetici)**dir."** *(Nisâ Sûresi: 69-70)*

İmam-ı Beğavî *(Rahimehullah)*, **"Meâlimü't- Tenzîl"** de şöyle zikretmiştir: İkrime *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki: **"Kendilerine in'âm edilen kullar, iman ve istikâmette sebât etmek kendilerine ihsan olunan kullardır ki, onlar da peygamberler cemaatidir.** *(Salavatullahi Ala Nebiyyina ve Aleyhim Ecmaîn)*.

İbn-i Abbâs *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdu ki: **"Onlar dinlerini değiştirmeden önceki Musa ve İsa** *(Aleyhimesselâm)***'ın kavimleridir."**

Ebû'l-Âliye *(Rahimehullah)* buyurdu ki: **"Onlar, Rasûlüllah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **ile Ebû Bekr ve Ömer** *(Radıyallahu Anhuma)***'dır."**

Abdurrahman İbn-i Zeyd *(Rahimehumullah)* buyurdu ki: **"Onlar, Rasûlüllah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **ve Ehl-i Beyt'i** (hane halkı)**dır."** *(Radıyallahu Anhum)*.

Şehr İbn-i Havşeb *(Rahimehullah)* buyurdu ki: **"Onlar, Rasûlüllah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***'in Ashabı ve Ehl-i Beyt'idir** *(Radıyallahu Anhum)*.

Gazaba uğrayanlardan maksat Yahudilerdir. Zira, Mevlâ Teâlâ Hazretleri bir ayetinde: «مَنْ لَعَنَهُ اللهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ»

"Allah'ın lanet ve kendisine gazap ettikleri." diye Yahudilerden bahsetmektedir. *(Mâide Sûresi: 60'dan)*

Dalâlete düşenlerden maksat ise, Hristiyanlardır. Nitekim Mevlâ Teâlâ Hazretleri bir ayet-i kerîmesinde :

وَلَا تَتَّبِعُوٓا۟ أَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا۟ مِن قَبْلُ ﴿٧٧﴾

"(Ey Müminler!) **Bundan** (Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'in Peygamber olarak gönderilmesinden) **evvel hakikâten sapıtan bir milletin** (Hristiyanların) **isteklerine uymayın."** buyurmuştur. *(Mâide Sûresi: 77'den)*

عَنْ اَبِى ذَرٍّ (رضي الله عنه) قَالَ: سَاَلْتُ رَسُولَ اللهِ (ﷺ) عَنِ « الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ » قَالَ: الْيَهُودُ ، قُلْتُ « اَلضَّالِّينَ » قَالَ : النَّصَارٰى

Ebû Zerr *(Radıyallahu Anh)*'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **Rasûlüllah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'e ***"Gazap olunanlardan" sordum. "Yahudilerdir." buyurdu. "Sapıklardan" sordum, "Hristiyanlardır." buyurdu.*** *(Tirmizî, Tefsir: 2 No: 2954, 5/204, A. İbn-i Hanbel: 19398, 7/98)*

Bu hususta bir çok rivayetler vardır, hatta, İbn-i Ebî Hâtim *(Rahimehullah)*: **"Gazap olunanların Yahudiler, sapıkların da Hristiyanlar olduğuna dair müfessirler arasında hiçbir ihtilâf bilmiyorum."** buyurmuştur.

Şerîd *(Radıyallahu Anh)*'ın şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur: Bir kere Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bana rastladı ben de, sol elimi sırtımın arkasına koymuş ve elimin içindeki çıkıntıya (baş parmağın altındaki yüksek

yere) dayanmış bir halde oturuyordum. Bana: «اَتَقْعُدُ قِعْدَةَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ» ***"Gazap olunan (Yahudi)lerin oturuşu gibi mi oturuyorsun?"*** buyurdu. *(Ebû Dâvud, Edeb:22, No: 4848, 2/679, A. İbn-i Hanbel:4/19471, 7/117)*

Bu Hadis-i Şerif'ten anlaşılmaktadır ki; Müslüman, Allah-u Teâlâ'nın gazabına ve lanetine uğramış olan Yahudi ve Hristiyanların âdet, hareket ve modalarına uymamalıdır. Zira, Allah-u Teâlâ onlara buğzettiği (kızdığı) gibi, onlara uyanlara da buğzeder.

Sehl İbn-i Abdillah *(Radıyallahu Anh)* Hazretleri buyurdu ki: Kendilerine gazap olunanlar bid'at ehlidir. Yani, yanlış itikat (inanç) ve amellere saplanan kişilerdir. Dalâlete (sapıklığa) düşenler ise, sünneti terk edenlerdir. Yani, Ehl-i Sünnet vel-Cemaat'tan ayrılanlardır.

Fâtiha-i Şerîfe'yi okuyan kişinin: «وَلَا الضَّالِّينَ» dedikten sonra, "âmin" demesi sünnettir. Dinleyen kişinin: «آمِينَ» demesinde de büyük fazilet vardır.

Nitekim, Ebû Hureyre *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edilen bir Hadis-i Şerif'te Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur:

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : اِذَا قَالَ الْاِمَامُ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ، فَقُولُوا آمِينَ فَاِنَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلُهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

"İmam: «وَلاَ الضَّالِّينَ» ***dediğinde, siz âmin deyin, her kimin âmin demesi meleklerin âmin demesine rastlarsa, o kişinin geçmiş günahları affolur."*** *(Buharî, Sıfatüssalah: 31 No:749, 1/271, Bedu'l-Halk:7 No: 3056, 3/1179, Tefsir, Sûre:1, 2, Müslim, Salât:18 No: 109, 410, 1/306, Ebû Davud, 168 No: 934, 1/309, Tirmizî, Mevâkît: 71,83, Nesâî, İftitah: 33, 34 No: 926, 2/482, Tatbik: 23 No: 1062)*

«آمِينَ» Âmîn: "Kabul et" manasındadır.

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sirruhu)* kendi Kur'ân-ı Kerîm'inin kenarına şöyle yazmıştır: **"Rasûlüllah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* «وَلاَ الضَّالِّينَ» **dediğinde "âmin" der ve sesini yükseltirdi."** *(Ayrıca bak. Ebû Davud, Salât:167, Buharî, Ezan: 3, Tirmizî, Mevâkît: 116, müslim, Salât: 72 İbn-i Mâce, İkâme: 14, Muvatta' Nida: 44, A. İbni Hanbel: 4/315, 316, 318)*

Şeyh Zâde tefsirinde zikredildiğine göre: «آمِينَ» "Âmîn" ittifakla (ulemanın görüş birliğiyle), Kur'ân'dan değildir. Âmîn'in telaffuzu (okunması) «وَلاَ الضَّالِّينَ» in «ن» u üzerine hafif bir sekte (duruş)dan sonra yapılmalıdır, tâ ki Kur'ân olan, olmayandan ayrılsın. Âmîn kelimesini mushaflara yazmak ise bid'attir. Buna ruhsat (müsaade) yoktur.

İmam-ı Suyûtî *(Rahimehullah)* Dürrü'l-Mensûr isimli tefsirinde "âmîn" hakkında şu hadis-i şerifleri ve büyüklerin sözlerini nakletmiştir:

Ebî Meysere *(Radıyallahu Anh)*'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

لَمَّا اَقْرَاَ جِبْرِيلُ رَسُولَ اللهِ (ﷺ) فَاتِحَةَ الْكِتَابِ فَبَلَغَ «وَلاَ الضَّالِّينَ » قَالَ: قُلْ آمِينَ فَقَالَ: آمِينَ

***"Cibril-i Emîn, Rasûlüllah** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)**'e Fâtiha-i Şerîfe'yi okuturken** «وَلاَ الضَّالِّينَ» **kelimesine ulaşınca: "Âmîn de!" dedi. Rasûlüllah** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) **de: "Âmîn!" dedi."** (Veki' , İbn-i Şeybe, Dürrü'l-Mensûr:1/43)*

عَنْ اَبِى مُوسٰى الْاَشْعَرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): اِذَا قَالَ يَعْنِى الْاِمَامَ « غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ » فَقُولُوا آمِينَ يُجِبْكُمُ اللهُ

Ebû Musa'l-Eşarî *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edildi ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***" İmam** «غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ» **dediğinde, siz:** «آمِينَ» **deyin ki, Allah**(-u Teâlâ) **size icâbet** (duanızı kabul) **etsin."** (Nesâî, Sehiv: 44 No: 1279, 3/48, Müslim, Salât: 16 No: 404, 1/303 Ebû Dâvud, Salât: 152 No: 972, 1/319)*

Sahabe-i Kiram'dan *(Rıdvanullahi Aleyhim Ecmaîn)* Ebî Züheyr-i Nemirî *(Radıyallahu Anh)* dua yapan bir adam gördüğünde ona: ***"Duanı** «آمِينَ» **le bitir. Zira** «آمِينَ» **sahife üzerine** (basılan) **mühür gibidir."*** derdi. Ve sonra ben bu hususta (bununla ilgili) size bir haber vereyim mi? diyerek şöyle anlatırdı: "Bir gece Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*'le beraber çıkmıştık, çok ısrarla dua eden bir adama rastladık. Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onun dualarını dinlemek üzere durdu ve: «اَوْجَبَ اِنْ خَتَمَ» ***"Eğer mühür-***

lerse** (duasının kabulünü) **vacip etti." buyurdu. Cemaatten biri: ***"Neyle mühürleyecek."*** dedi. Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: «بِآمِينَ فَإِنَّهُ إِنْ خَتَمَ بِآمِينَ فَقَدْ أَوْجَبَ» ***"Âmîn'le** (mühürleyecek) **zira o, Âmin'le** (duasını) **mühürlerse muhakkak** (duasının kabulünü) **vacip kılmış olur."*** buyurdu. *(Ebû Dâvud, Salât: 167)*

عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَا حَسَدَتْكُمُ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ مَا حَسَدَتْكُمْ عَلَى السَّلَامِ وَالتَّأْمِينِ

Hazreti Âişe *(Radıyallahu Anha)*'dan rivayet edildi ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Yahudiler sizi selâm ve âmîn hususunda kıskandıkları gibi hiçbir hususta kıskanmış değillerdir."*** Yani, âmîn ve selâmın onlara verilmeyip, size verilmesinden dolayı sizi çok kıskandılar. *(İbn-i Mâce, İkâmet: 14 No: 856, 1/278, A. İbn-i Hanbel: 6/135)*

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ الْيَهُودَ قَوْمٌ حُسَّدٌ وَ لَمْ يَحْسُدُوا الْمُسْلِمِينَ عَلَى أَفْضَلَ مِنْ ثَلَاثٍ: رَدِّ السَّلَامِ وَ إِقَامَةِ الصُّفُوفِ وَ قَوْلِهِمْ خَلْفَ إِمَامِهِمْ فِي الْمَكْتُوبَةِ آمِينَ

Muaz İbn-i Cebel *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayete göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: ***"Yahudiler haset edici** (kıskanç) **bir millettir. Müslümanları üç şeyden daha fazla hiçbir şeyde kıskanmamışlardır.** (Müslümanları en çok kıskandıkları şey üç tanedir. Bunlar da): **Selâma cevap vermeleri** (selâm verene vealeyküm üsselâm demeleri) **namazda safları dümdüz tutmaları ve farz namazlarda***

imamlarının arkasında âmîn demeleridir." buyurdu. *(Suyûtî, D. Mensûr: 1/44)*

عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها)، أَنَّ رَسُولَ اللهِ (ﷺ) ذُكِرَتْ عِنْدَهُ الْيَهُودُ، فَقَالَ: إِنَّهُمْ لَنْ يَحْسُدُونَا عَلَى شَيْءٍ كَمَا يَحْسُدُونَا عَلَى الْجُمْعَةِ الَّتِي هَدَانَا اللهُ لَهَا وَضَلُّوا عَنْهَا، وَعَلَى الْقِبْلَةِ الَّتِي هَدَانَا اللهُ لَهَا وَضَلُّوا عَنْهَا، وَعَلَى قَوْلِنَا خَلْفَ الْإِمَامِ: آمِينَ

Âişe *(Radıyallâhu Anha)*'dan rivayet edildiğine göre o şöyle buyurmuştur: ***Rasûlüllah** (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)**'in yanında Yahudilerden bahsolununca şöyle buyurmuştur: "Onlar şu şeylerde bize hased ettikleri gibi hiçbir şeyde bize haset etmezler; Allah'ın bizi hidayet ettiği ve onların kaybettikleri cuma ve yine Allah'ın bizi hidâyet ettiği ve onların kaybettikleri kıble bir de imamın arkasındaki âmîn deyişimiz."** (Ahmed İbni Hanbel)*

عَنْ اَنَسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): اُعْطِيتُ ثَلَاثَ خِصَالٍ اُعْطِيتُ صَلَاةً فِي الصُّفُوفِ، وَاُعْطِيتُ السَّلَامَ وَهُوَ تَحِيَّةُ اَهْلِ الْجَنَّةِ ، وَاُعْطِيتُ « آمِينَ » وَلَمْ يُعْطَهَا اَحَدٌ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ اِلاَّ اَنْ يَكُونَ اللهُ اَعْطَاهَا هَارُونَ ، فَاِنَّ مُوسَى كَانَ يَدْعُو وَهَارُونَ يُؤَمِّنُ

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayete göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Bana üç haslet** (özellik) **verildi,** (birincisi,) **saflar içerisinde na-***

***maz** (kılmak) **bana ihsan edildi,** (ikincisi,) **selâm** (müminlerin birbirine selâm vermesi) **bana verildi ki o, cennet ehlinin tahiyyesi** (selâmı)**dır. Bir de bana âmîn verildi ki o, sizden öncekilerden hiç birine verilmemişti. Ancak Allah**(-u Teâlâ) **onu** (âmîn'i) **Hârun** (Aleyhisselam)**'a vermişti. Zira Musa** (Aleyhisselâm) **dua ederken Harun** (Aleyhisselam) **ise âmîn diyordu."** (el-Metâlibü'l-Âliye, ibni Hacer, 496))*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ): آمِينَ خَاتَمُ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلَى لِسَانِ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ

Ebû Hureyre *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayete göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Âmîn, mümin** (inanan) **kullarının lisanında Rabbul Âlemîn** (Âlemlerin Rabbi olan Allah-u Teâlâ'n)**ın mühürüdür."** (Deylemi, Firdevs 1, 1, 76)*

عَنْ أَبِى مُوسَى (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ : إِذَا صَلَّيْتُمْ فَأَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ، ثُمَّ لْيَؤُمَّكُمْ أَحَدُكُمْ ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا ، وَإِذَا قَالَ : { غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ } فَقُولُوا : «آمِينَ» ، يُجِبْكُمُ اللهُ

Ebû Musa *(Radıyallâhu Anh)*'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"**Namaz kıldığınız zaman saflarınızı dosdoğru yapın, sonra biriniz size imamlık yapsın. O, tekbir getirdiğinde siz de tekbir getirin,** «غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ» **dediğinde de "âmîn" deyin ki Allah-u Teâlâ size icâbet etsin."** (Müslim, Ebû Davud, Nesâî)*

İbn-i Abbâs *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdu ki: **"Rasûlüllah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***'e âmîn'in manasını sordum."** «قَالَ: رَبِّ افْعَلْ» ***"Ya Rabbi** (duamı makbul) **yap!** (demektir)"* buyurdu." *(Suyûtî, D. Mensûr:1/44)*

Vekî' ve İbn-i Ebî Şeybe, Hilâl İbn-i Yessâf ve Mücahid'in *(Radıyallahu Anhum)* şöyle buyurduklarını rivayet ettiler: «آمِينَ اِسْمٌ مِنْ اَسْمَاءِ اللهِ تَعَالٰى» ***"Âmîn, Allah-u Teâlâ'nın isimlerinden bir isimdir."*** *(Suyûtî, D.Mensûr:1/45)*

İbn-i Ebî Şeybe, Rebî' İbn-i Hay-sem'in *(Radıyallahu Anhuma)* şöyle buyurduğunu rivayet etti:

اِذَا قَالَ الْاِمَامُ «غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ» فَاسْتَعِنْ مِنَ الدُّعَاءِ مَا شِئْتَ

"İmam, Fâtiha'nın sonunda «وَلاَ الضَّالِّينَ» **dediğinde istediğin duayla** (Allah'tan) **yardım iste."** Yani o an, duanın kabul olunacağı anlardandır. Binaenaleyh, gaflet etmeyip o anı değerlendirmek ve kalpten dualar yapmak lâzımdır. *(Suyûtî, Dürrü'l-Mensûr: 1/45)*

عَنْ اَنَسٍ (رضي الله عنه) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ قَرَاَ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ثُمَّ قَرَاَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ ، ثُمَّ قَالَ آمِينَ لَمْ يَبْقَ فِى السَّمَاءِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ اِلاَّ اسْتَغْفَرَ لَهُ

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)*'dan rivayet edildi ki, Rasûlüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: ***"Her kim Besmele'den sonra, Fâtiha-i Şerîfe'yi okur, sonra da***

***âmîn derse, gökte bir mukarreb** (Allah'a en yakın) **melek kalmaz, hepsi onun için istiğfar eder** (af ister)."* (Suyûtî, D. Mensûr: 1/45)

FATİHA-İ ŞERÎFE'NİN BÜTÜN DÜNYA NİMETLERİNDEN ÜSTÜN OLDUĞU

Bir talebe elif cüzünü öğrenir, Kur'ân öğrenir yine bir gün hocasının önünde oturur. Fâtiha'yı ezber verir hocasına. Talebe hocasının önünde ders verirken hocasının gözüne bakıyor tabii hoca da talebeye bakıyor. Talebe ders verirken, Fâtiha suresini okurken **"Ancak Sana ibadet ederiz, ancak Sen'den yardım dileriz"** diye okusa bunları hocasına mı söylemiş olur? Müşrik mi oldu o talebe? Hayır! Peki, Mevlâ'ya vâsıl olmak için bir Allah dostuna rabıta etmek şirk mi? Hayır!

Fâtiha'nın her bir ayeti bir Kur'ân'dır ama kim bilir kıymetini!

Rasûlüllah Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* buyuruyor ki, yatmadan önce "eûzu besmele" ile Fâtiha suresi, besmele-i şerif ile üç İhlâs ve besmele ile Felâk ve Nâs surelerini birer defa okunup avuçlarına üflemeli ve ellerini başından tâ ayaklarına kadar uzanabildiği yere sürmeli.

Kur'ân okurken ağzının dediğini kalbinin düşünmesi lazım.**"Ey Rabbimiz! Yalnız Sana ibadet eder ve ancak Sen'den yardım isteriz."** *(Fâtiha Suresi: 5)* bu âyeti okurken lisan kime hitap ediyor, kalp kime hitap ediyor? Lisan Mevlâ'ya hitap ediyor ama içinde kavga var. Çarşamba pazarı gibi. Soğan alıyor, patates alıyor v.s. Bunu namazda görenler de: maşallah bu ne muvaffak adam diyorlar.

Halbuki bilseler kalbi nerede! Bu olur mu? Olmaz! Peki bizim bu halimizi Allah görüyor, ayıp olmuyor mu? Ya Rabbi! Bizi, bil külliye sana müteveccih eyle!

"Zatı Akdesime kasem olsun ki, sana tekrarlanan yediyi (Fâtiha suresini) **ve büyük Kur'ân'ı verdik."** *(Hicr Suresi: 87)*

Mevla Teâlâ, bu ayet-i celilede şöyle buyurmuş oluyor: "Habibim! Fâtiha-i Şerîf ile Kur'ân-ı Azîm'i vermekle bütün dünyanın ve ahiretin en büyük devletini sana vermiş olduk. Kureyş'in köşkleri, sarayları, ticaret kafileleri sana verilenlerin yanında toz sayılır, hiç sayılır. En büyük zengin, sen olmuş oldun. Bundan daha büyük devlet olsa, onu sana verirdim, fakat yok."

İstikâmet üzere olmak en büyük meseledir. İstikâmet kerametten de üstündür. En mühim şey olduğundan sebeptir ki, Allah-u Teâlâ namazların her rekatında bizlere istikameti istettiriyor. Bir Müslüman, kıldığı namazın her rekatında Fâtiha-i Şerîfe'yi okuyor. Cemaatle kılan müstesna idiyse de o da imamının okumasıyla okumuş oluyor.

Cenâb-ı Hakk'a Sûre-i Fâtiha'da ki:

"Ancak Sana ibadet eder ve ancak Sen'den yardım isteriz." âyeti kerîmesiyle hitap ettiğimizde Mevla Teâlâ bu hitaba cevaben sanki: **"Sizlere ne şekilde yardım edeyim?"** buyuruyor.

Bir rivayette Cenâb-ı Hakk: **"Kulum eğer benim kelâmıma dayanabilseydi ona "lebbeyk" derdim. Fakat o bu manevi ağırlığı kaldıramaz"** buyurmuştur.

Sonra, Mevlâ Teâlâ biliyor ki; isteyeceğimiz şeylerin seçimi bize bırakılsaydı, çok ucuz şeyler talep ederdik. Mesela: Bize bir daire ver, bir evlat ver, bir çiftlik ver, bir fabrika ver, bir yazlık ver, rütbe riyaset ver, derdik. Yani fani şeyleri isterdik. Bundan dolayı Cenâb-ı Hakk bize ne isteyeceğimizi kendisi bildiriyor ve buyuruyor ki;

"Bizi doğru yola hidayet et."

Sırât-ı müstakîmi daha iyi beyan etmek üzere:

"Kendilerine in'am ettiklerinin yollarına" buyuruyor.

Mevlâ'nın bizi o sırât-ı müstakîme; yani o dostlarının yollarına hidayet etmesi için bir yol vardır. Onu da Nisa Sûresi'nin şu ayet-i celilesi beyân ediyor:

"Ve her kim Allah'a ve peygambere itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine in'am buyurmuş olduğu nebiler, sıddîklar, şehidler ve salih zatlar ile beraberdirler. Onlar ise ne güzel refiktirler." *(Nisâ Suresi: 69)*

Üzülmeyin! Çünkü biz, size öyle büyük zenginlikler ve hazineler verdik ki, ne dünyada ne de âhiret hayatında onların eşini bulamazsınız. Dünya ve âhiret hayatının en hayırlısı Fâtiha'yı, Kur'ân'ı siz müminlere verdik.

FÂTİHA
TEFSÎRİ

Mahmud Ustaosmanoğlu
(Kuddise Sirruhû)

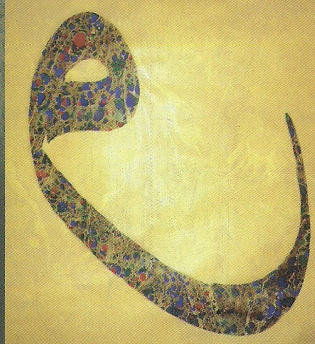

"el-Hamdü" diyen bir insan, **Cenâb-ı Hakk**'ın büyüklüğüne delâlet eden bütün isim ve sıfatları sayarak O'nu yüceltmiş gibi olur. Ancak kişi "el-Hamdü" cümlesini lisânen söylerken, bu cümlenin mânâ-i şerîfini de kalbiyle düşünmelidir. Zira insan; ruh ve bedenden yaratılıp bu ikisinin bir araya gelmesiyle tamamlandığı gibi, "el-Hamdü" cümle-i şerîfesini lisanıyla okurken, kalbiyle de o cümlenin manasını düşünürse, lafız ile manayı birleştirmiş olacağından o hamd kâmil ve tam olur. Bu şekilde yapılan bir ibadet, huzûr-u kalp (kalbin Mevlâ'dan haberdar olması) ile yapılmış olur ki, bütün ibadetlerde aranılan da huzûr-u kalple yapılmasıdır. Böyle bir ibadet şekli ise en efdalidir.

İşte bu manada bir ibadet edebilmek için "Sûretü'ş-Şifa (Şifa Sûresi)" ve "Şâfiye (Şifa Verici)" ismi de verilen ve beş vakit namazda okuduğumuz Fâtiha-i Şerîfe'nin faziletlerini ve derin manalarını içeren bu risâle, **Mahmud Efendi Hazretleri** *(Kuddise Sirruhû)*nun eşsiz eseri ***"Rûhu'l-Furkān Tefsîri"***nden istifade edilerek hazırlanmıştır.

THG
2016
0358428
FND
THG 8428 FND

ahıska
yayınevi

9 786055 456726